

IETS OVER SJAARDEMALEEN,

IN VERBAND MET

DE GESCHIEDENIS VAN EENIGE HUIZEN
TE FRANEKER,

DOOR

Mr. I. TELTING.



LEEUWARDEN,
Wed. J. R. MIEDEMA & Co.
1886.



J. oct.

32

7. 8. 32

Oct 1834 N. 43



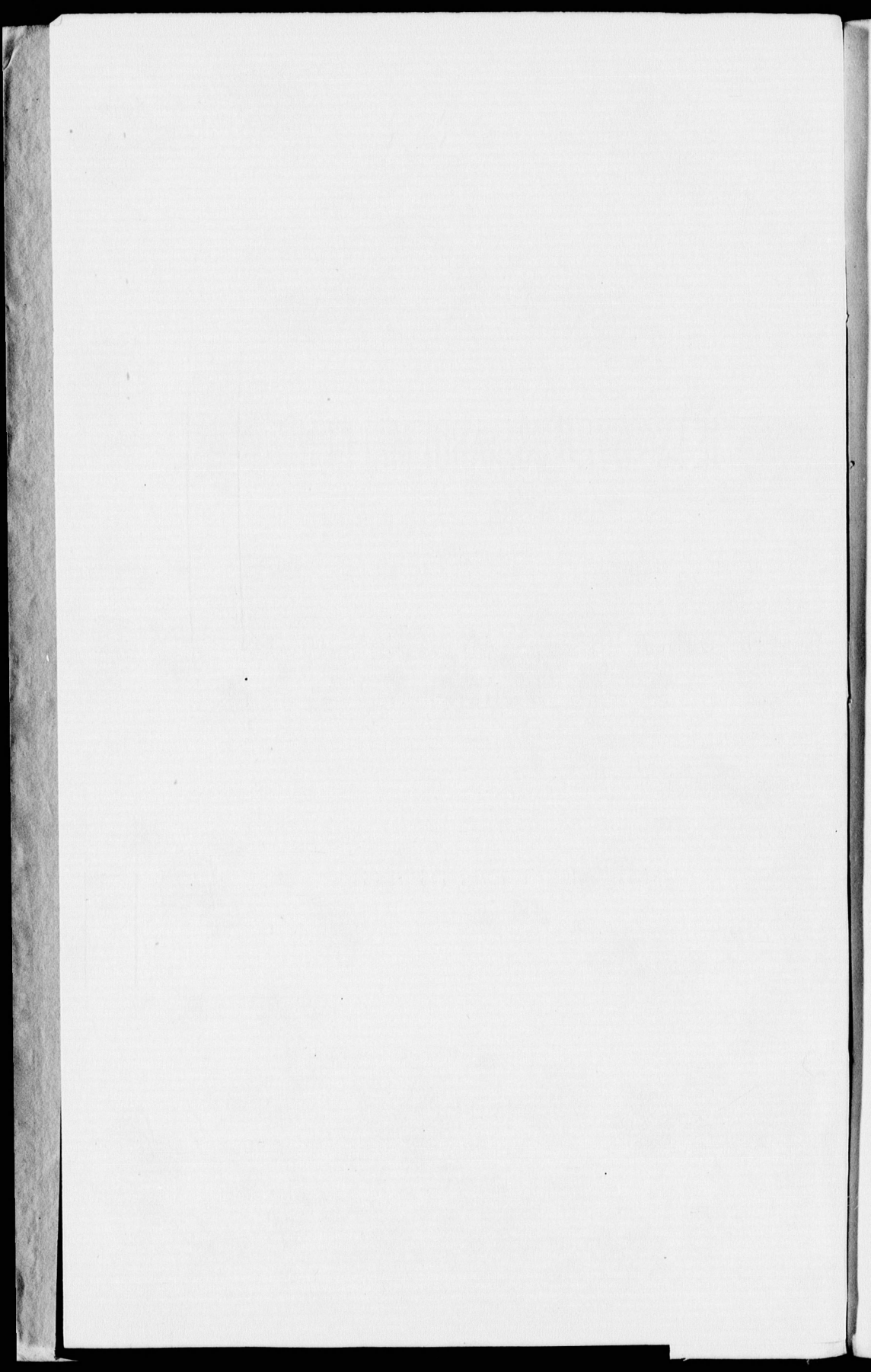
IETS OVER SJAARDEMALEEN,

IN VERBAND MET

DE GESCHIEDENIS VAN EENIGE HUIZEN
TE FRANEKER,

DOOR

Mr. I. TELTING.



IETS OVER SJAARDEMALEEN,

IN VERBAND MET

DE GESCHIEDENIS VAN EENIGE HUIZEN TE FRANEKER.

Eenige jaren geleden werd door de collatoren van het Sjaardemaleen, gevestigd te Franeker, aan de Heeren Mr. U. H. Huber, H. Beekkerk en mij opgedragen om een advies uit te brengen over de vraag, of het collatierecht van dat leen vatbaar is voor overdracht. Een der gronden, waarop dit werd betwijfeld, was, dat dit recht verbonden zou zijn aan den eigendom van zekere binnen of in den omtrek van Franeker staande huizen, zoodat het wel tegelijk met de huizen, waaraan het verknocht zoude zijn, zou kunnen worden overgedragen, doch niet afzonderlijk zou mogen worden vervreemd. Ik nam op mij het advies te stellen, en de behandeling der vraag, of het collatierecht verbonden was aan den eigendom van huizen, gaf mij natuurlijk aanleiding tot een onderzoek naar de geschiedenis van het leen, waarbij ik als van zelf kwam tot een onderzoek naar de geschiedenis van die huizen, wier eigenaren vroeger stemgerechtigd waren geweest of dit nog zijn. Hoezeer nu het onderwerp uit een praktisch oogpunt enkel belang heeft voor de collatoren van het leen, meen ik toch dat de resultaten van het door mij ingesteld onderzoek misschien ook in ruimeren kring eenige belangstelling zullen vinden, en wil ik

die daarom in het tijdschrift van ons genootschap mededeelen. In de eerste plaats geef ik wat ik over de geschiedenis van het leen, in verband met de bewering omtrent de verknochtheid van het collatierecht aan den eigendom van zekere huizen, heb kunnen vinden; als bijlagen voeg ik daaraan toe de vruchten van mijn onderzoek betrekkelijk het geslacht Sjaardema en de Sjaardemahuizen, het voormalige Roordaburg, het Dekamahuis en het Botniahuis aan de Breede plaats. Over het Martenahuis en het Botniahuis tegenover het Stadhuis behoef ik niet te spreken, daar de geschiedenis van het eerste door Mr. J. W. de Crane, die van het laatste door mijn vader is beschreven.

De vraag, of het collatierecht van Sjaardemaleen verbonden is aan den eigendom van zekere huizen en daarvan niet kan worden gescheiden, zou eigenlijk met zekerheid alleen kunnen worden beantwoord uit den stichtingsbrief. Wanneer de stichter van het leen had bepaald, dat alleen de eigenaren van zekere met name door hem genoemde huizen de begeving zouden hebben, dan zou de bevestigende beantwoording niet twijfelachtig zijn. De stichtingsbrief toch is de wet voor de stichting, waaraan de collatoren, die hun recht alleen aan den wil des stichters ontleenen, gebonden zijn en waarvan zij op geenerlei wijze mogen afwijken.

Nu is evenwel, voor zoo verre bekend, de stichtingsbrief niet meer voorhanden 1), en men zal derhalve voor de beantwoording der gestelde vraag zijne toevlucht moeten nemen tot algemeene gronden van waarschijnlijkheid en tot hetgeen van de geschiedenis van het leen en de door collatoren gevolgde praktijk bekend is.

1) Volgens eene acte van 21 December 1584 in de na te noemen *Analecta*, no. 7, schijnt dit stuk destijds te hebben berust onder Hero van Oekinga.

Wat nu in de eerste plaats de waarschijnlijkheid betreft, meen ik, dat het niet wel aan te nemen is, dat het Sjaardemaleen eene uitzondering zou hebben gemaakt op den vrij algemeenen regel bij dergelijke stichtingen, volgens welke het naaste bloed van den stichter tot de collatie gerechtigd is, niet krachtens eenig eigendomsrecht van vast goed, maar krachtens bloedverwantschap of erfrecht. Er zijn wel is waar voorbeelden van, dat het collatierecht verbonden is aan den eigendom van vast goed 1), maar dit zijn dan toch voorzeker uitzonderingen.

En wat nu reeds a priori als waarschijnlijk voorkomt wordt bevestigd door hetgeen van de oudste geschiedenis van het leen bekend is.

E. M. van Burmania heeft in zijne *Analecta, of enige oude ongedrukte schriften van diversen inhoud, tot Friesland alleen specterende*, uitgegeven te Leeuwarden in 1750, eenige oude stukken dit leen betreffende verzameld, en zegt daaromtrent in de voorrede: »Dit Beneficie, zoo wanneer vacceert, staat ter dispositie van de Erfgenamen van Zyaerdema, als consteert uyt dese voorhanden zynde, zoo origineele, als geauthenticeerde Stukken, leggende also geensints op huysen, als abusive wert voorgegeven.»

Tot staving van deze bewering heeft hij o. a. in de *Analecta* doen afdrukken:

1°. eene beschikking van de »Coninginne Douariere van Hongryen etc. Regente ende Gouvernante in den Landen herwärts over'' van 28 October 1539, genomen op een request van de erfgenamen van Tzardema, om te hebben

1) Het Douwe Pybeszleen te Dronrijp. *Beneficialboeken van Friesland*, Leeuw. 1850, bl. 334. Het Kruis- of Doumaleen te Oldeboorn. Verg. ook een arrest van het Hof van Drenthe van 17 Maart 1849. *Weekbl. v. h. regt*, no. 1060.

de presentatie van een beneficie gefondeerd op onzer L. Vrouwe altaar in de St. Martens kerk te Franeker, waarbij zij verklaart: »dat de presentatie van 't voorsz. beneficie zoe wanneer vaceert toe behoert den voorsz. erfgenamen, als wesende de Jure Patronatus, ende gefondeert by huere voirsaten" (*Analecta*, no. 1).

2°. eene verklaring van de »Armevoogden binnen Franeker" van 7 Februari 1586, waarbij deze, na inzage der betrekkelijke stukken, erkennen dat de erfgenamen van Sjaardema hebben het jus patronatus van deze prebende, en zij in hunne kwaliteit aan elke actie daaromtrent renuntieren (*Analecta*, no. 8). 1)

Deze beschouwing van den uitgever der *Analecta* wordt voorts bevestigd door de omstandigheid, dat in het archief van het leen voorhanden zijn twee geslachtslijsten van de afstammelingen van Edwer Sjaardema, en bij eene latere mede aldaar voorhanden lijst die geslachtslijst wordt vervolgd. 2)

1) Het schijnt wel, dat de Armvoogden aanspraak hadden gemaakt op de opkomsten van het leen ten behoeve der stadsarmen. In eene overeenkomst van collatoren van 21 October 1584 (*Analecta*, no. 6) wordt gezegd: „Item sal of sullen ook de beneciant ofte benecianten geen penningen soo aan Burgemeesteren van Franeker als arme voechden aldaer, van de goederen tot dvoorsz. prebende behorende iaerlix mogen wtkeren, sonder expresse aduys consent ende toelatinge van de Collatoers voorn." en vervolgens „doch tgenige by de Collatoers uit de proffiten vant voorsz. beneficie soe aen d'arme van Franeker als andere wordt geaccordeert, sullen de benecianten gehouden syn tseluige nae te comen sonder tegenseggen." In het slot der verklaring van 7 Februari 1586, waarbij armvoogden afstand doen van hun beweerd recht, zeggen zij niettemin te hopen: „dat voorsz. erfgenaemen van Zyaerdema den voorsz. Armen een billicke eelemosune, als tot noch toe bij hen en hun voorsaeten gedaen es wyt vrye wille en christelycke medelyden iaerlix wyten opecompsten van voorsz. prebende zullen laeten genieten, doch zelue alle tot hun goede wille en discretie stellende."

2) *Inventaris van het archief van het leen*, no. 15 en 16. Door

Ook in de verdere tot het leen betrekkelijke stukken, welke in de *Analecta* zijn opgenomen, en andere onuitgegevene, welke in het archief van het leen voorhanden zijn, meerendeels accoorden tusschen collatoren, wordt er geen de minste melding van gemaakt, dat het stemrecht zou zijn verbonden geweest aan den eigendom van zekere huizen.

De oudste vermelding van patronen van het Sjaardemaleen, die mij is voorgekomen, vindt men in een Baar van 13 April 1520; daarin worden als zoodanig genoemd Gerrolt Herema en Zwob Zyaerda. 1) Gerrolt Herema was gehuwd met Lutz of Lucia Ziaerda of Sjaerdema; zij was eene dochter van Tjaert Sjaerdema en Katrijn Feikesd. Harinxma, welke Tjaert een zoon was van Eedwer Sjaerdema en Douwe Tjaerts Aylva, die — wat in Friesland meer gebruikelijk was — den familienaam zijner vrouw had aangenomen; Zwob Zyaerda was eene dochter van evengenoemde Eedwer en alzoo de moei van Gerrolt Herema's echtgenoot. 2) Swob en Lutz waren door hare moeder en grootmoeder Eedwer gezamenlijk tot erfgenamen ingesteld bij testament van 27 Mei 1510. 3) In dat testament wordt, zooals destijds gebruikelijk was, eerst eene bepaling gemaakt over de plaats, waar de erflaatster wenschte begraven te worden; daarna volgen eenige legaten aan geestelijken, waaronder ook

de welwillendheid van den Burgemeester van Franeker heb ik inzage gehad van alle in het archief berustende stukken.

1) Zie Mr. A. Telting, *Register van het archief van Franeker in chronologische orde opgemaakt*, Franeker 1867, no. 19. Het stuk is afgedrukt bij G. F. baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, *Groot placaat en charterboek van Vriesland*, Leeuw. 1768, II, 401.

2) Zie Bijlage B.

3) *Register van het archief*, no. 13. Dit testament is met welwillende vergunning van het Gemeentebestuur van Franeker als Bijlage A hierachter afgedrukt.

een aan »dat fiaerda leen,» misschien het Sjaardemaleen, en ten behoeve der armen; hierop volgt de erfstelling in deze woorden: »Item foerd hab ick Edwer Zyarda meeket eerwen mynre gueden my foerlienighet van God van himelrick ende hab hyare namen mynre eerwen wtspritzen mit myns seluis reed (?) ende hab (?) lessa leten (?) voer dissien notarium ende orkenen ney scriouwen wal bitocht ende mit gueder biried ende foertochte sinnen als Suob Zyarda myn dochter zilligha Jarich Hottingha ney lieten wedue ende Lutske Tyard Zyarda dochter myns kynds kynd Gherrold a Hereems wyf tot eeruen mynen gueden ney scriouwen wtseyd dat ick bispritsen hab in manieren ney scriouwen myn gueden toe hebben ende hier mey deeld toe wessen,» waarna de onderscheidene goederen, meest landerijen en huissteden, naauwkeurig worden opgegeven, met bepaling, welke goederen ieder der beide erfgenamen ontvangen zou, terwijl nog enkele legaten aan bloedverwanten worden besproken. Aan het slot wordt gezegd: »Ende alle gueden hier naet bscriouwen schellen myn eeruen Suob ende Lutke thoe like dele.» Ten aanzien van Sjaardemahuis, — laat mij dit hier nog bijvoegen, — wordt het volgende bepaald: »Item Suob Eeduers Zyarda dochter schel habba alla gheriuchticheed dy dwae deel dier Eeduer hath thoe Zyardema huys ende statte ende hoernleggher op aldulke miete dat ney Suobbe daed of by hyare libben Suobba riuchticheed schel komma oen Sicka ende Jarich Ju Dekema sinnen thoe lyka. Ende dae ora tremdeel van Zyardema huys, statten ende hoernleggher schel habba Lutke myn kynds kynd alsoe fulle gheriuchticheed als Eeduer Zyarda dier riucht op ende yn hath.» Uit de woorden: »alla gheriuchticheed dier Eeduer hath» en »alsoe fulle gheriuchticheed als Eeduer Zyarda dier riucht op ende yn hath,» meen ik te mogen opmaken,

dat Sjaardemahuis slechts voor een gedeelte aan de erfllaatster toebehoorde. Voor een ander deel zal het hebben toebehoord aan hare schoonzuster Lutz Juwsd. Harinxma, de weduwe van haren broeder Sicke Sjaardema. Ik vermoed, dat deze het slot bewoonde; want in het testament wordt nog gesproken van »dat blau layde huys dier ick (de erfllaatster) ende Suob myn dochter in wennye.'' Dit was alzoo een ander huis. 1) Mijn vermoeden wordt bevestigd door een stuk van 26 September 1522, waarbij Gerrolt Herema en Luthia Ziarda door Lutthia Harinxma in het bezit gesteld van het slot Ziarda, haar daarvoor eenige landen en renten te Dronrijp, Schalsum en Achlum transporter. 2) Volgens eene aanteekening in het *Stamboek van den Frieschen adel* 3) werd, na den dood van Eedwer in 1510, hare nalatenschap in 1511 bij boedelscheiding gelijkelijk verdeeld tusschen hare dochter Suob en haar zoons dochter Lutz, de vrouw van Gerrolt Herema.

Aan dit testament nu van 1510 ontleenen ongetwijfeld Suob en Gerrolt, die, zooals wij zagen, in 1520 als patronen van het leen voorkomen, dit hun recht. Het blijkt uit het testament evenwel niet, dat dit aan Sjaardemahuis verbonden zou zijn geweest; het collatierecht wordt daarin in 't geheel niet vermeld. Ware het recht aan het huis

1) Waarschijnlijk was dit het huis ten westen van de kerk, Sjaardema- of Cammingahuis, nu de Valk. Want in het testament wordt ten aanzien van het „blau layde huys" verder gezegd, „ney lud ende tenoer des jeftebrieves dier ik Eeduer Zyarda Lutke myn kynts kynd jouwen hab in myn libben" en uit het stuk van 28 Januari 1510, *Register van het archief*, no. 12, blijkt, dat Eedwer het huis ten westen van de kerk had geschonken aan hare kleindochter Lutz Sjaarda.

2) *Register van het archief*, no. 20.

3) Jhr. Mr. M. de Haan Hetteema en Mr. A. van Halmael Jr. *Stamboek van den Frieschen vroegeren en lateren adel*, Leeuw., 1846, II, 252, aantek. 9.

verbonden geweest, dan zou Suob $\frac{2}{3}$ en Lutz $\frac{1}{3}$ aandeel daarin hebben gehad, wat in strijd zou zijn met hetgeen wij uit latere stukken leeren.

Naar tijdsorde volgt een stuk van 14 Maart 1540 (*Analecta*, no. 2), dat, vooral in verband met latere stukken, belangrijk is. Het is eene overeenkomst tusschen Heer Heere van Hottinga voor zich zelve en voor zijn zwager Sybrant Roorda, Jarich van Dekama voor zich zelve, Hans van Oostheim van wege zijn vrouws moeder Both, Jarich van Botnya van wege zijne moeder Frouck en Dominicus van Botnya van wege zijne moeder Foeckel, ter eener zijde en Aesgho van Hoxwier van wege de erfgenamen van Geroldt van Herama en Lutz Zyaerda zijne huisvrouw ter andere zijde, over de begeving van het Sjaardemaleen. 1) De contractanten ter eener zijde waren allen afstammelingen van of door aanhuwelijking verwant met Swob Sjaerdema 2), die ter andere zijde de erfgenamen van Gerrolt van Herema en Lutz Sjaerdema, alzoo de afstammelingen van de beide patronen, die in 1520 als zoodanig voorkomen.

In dat stuk nu wordt gezegd, »dat in de voorsz. electie gelycke voisen ofte stemmen van getale waren gegeven,» waarom van de eene zijde beweerd werd, dat het lot zou moeten beslissen. Ik meen dit zoo te moeten verstaan, dat volgens de bewering dier partij de stemmen staakten. Daarentegen beweerde Aesgho van Hoxwier, dat hij de meerderheid van stemmen had, omdat hij »myt zyn consorten,» de erfgenamen van Geroldt van Herema en Lutz Zyaerda,

1) In het stuk staat: „aangaende de *huisinge* van den weerdigen Heer Sybren Rispen op Zyaerdema prebende bynnen St. Martens Kerke in Franeker.” Ik vermoed, dat dit moet zijn *kiesinge*.

2) Zie Bijlage B.

»thalve erfchap van salige Douwe ende Eedwer had verkregen,» terwijl met hem hadden gestemd Jarich van Dekama en Jarich van Botnia. Ten slotte komen partijen overeen, dat »de lotinge op Heer Sybrant gevallen, nu zyn voortgang zal hebben.» Wanneer er staking van stemmen was, zooals de eene partij beweerde, moesten er zes stemmen zijn uitgebracht; aan de eene zijde die van Aesgho van Hoxwier, Jarich van Dekama en Jarich van Botnia, aan de andere zijde die van Heere van Hottinga en Sybrant Roorda, die dan te zamen ééne stem moeten hebben gehad, die van Oostheim en die van Dominicus van Botnia. Volgens de bewering van Aesgho van Hoxwier kwam aan de erfgenamen van Geroldt van Herama en zijne vrouw de helft toe en zouden de andere stemgerechtigden derhalve ieder $\frac{1}{5}$ gedeelte hebben gehad. Er zouden dan aan de zijde van Aesgho van Hoxwier $\frac{7}{10}$, aan de andere zijde $\frac{3}{10}$ der stemmen zijn uitgebracht.

Nu is het bekend dat Both, de schoonmoeder van Hans van Oostheim, die met Hessel van Martena gehuwd was geweest, Martenahuis bewoonde. 1) Frouck van Botnia, voor wie haar zoon Jarich opkwam, was waarschijnlijk eigenares van Botniahuis aan de Breede plaats. 2) Edwer van Herama, de huisvrouw van Aesgho van Hoxwier, was eigenares van Sjaardemahuis. 3) Foeckel, de moeder van

1) Verg. Mr. J. W. de Crane, *Herinneringen van Martena-huis te Franeker*, Workum, 1838, bl. 14.

2) Mr. A. Telting, *Botnia-huis te Franeker in Nieuwe Friesche Volksalmanak* voor 1858, Leeuw., 1858, bl. 5.

3) Volgens aantekening in het *Stamboek*, t. a. pl., was dit bij de boedelscheiding van 1511 toebedeeld aan hare ouders Gerrolt van Herama en Lutz Sjaardema. Men schijnt dus te zijn afgeweken van de bepaling in het testament omtrent Sjaardemahuis. Immers volgens die bepaling kwam $\frac{2}{3}$ toe aan Swob, dat later moest komen aan

Dominicus van Botnia, zal waarschijnlijk eigenares zijn geweest van Botniahuis tegenover het Stadhuis 1), Sybrant Roorda van Roordaburg en Jarich van Dekama van Dekamahuis, — en het verdient opmerking, dat, gelijk wij zien zullen, in latere stukken uit de 18^e eeuw evengenoemde zes huizen voorkomen als begerechtigd met het collatierecht, en wel in dezelfde verhouding van stemmen, als in 1540 werd beweerd door Aesgho van Hoxwier. Maar daaruit volgt geenzins, dat ook toen reeds het stemrecht verbonden was aan den eigendom dier huizen. Integendeel, Aesgho van Hoxwier beriep zich niet op het eigendomsrecht zijner vrouw aan Sjaardemahuis, maar hij komt in de acte op namens de gezamenlijke erfgenamen van Gerrolt Herema en Lutz Sjaardema, en hij beweerde recht te hebben op de helft in het collatierecht, op grond dat Gerrolt van Herema en Lutz Sjaardema voor de helft erfgenamen waren geworden van Eedwer Sjaardema. Zijne bewering grondde zich derhalve op erfrecht en kwam hierop neêr, dat de afstammelingen van Swob en de afstammelingen van Lutz krachtens erfrecht ieder de helft der stemmen hadden, terwijl de tegenpartij beweerde, dat de stemming hoofdelijk was. Ook de andere contractanten komen in het stuk niet voor als eigenaren van de huizen.

Ook later werd nog herhaaldelijk dezelfde bewering gevoerd door Hoxwier en na zijn overlijden door zijne weduwe. Wij vinden in het archief van het leen een protest van 8 April 1544, van dezen inhoud: »Op huyden heeft Aesgo van Hoxwier geprotesteert salfs recht ende onvoorcoordt te

Sieke en Jarich, zonen van Juw Dekama, $\frac{1}{3}$ aan Lutz, de vrouw van Gerrolt Herema. Uit de stukken in het archief van Francker, nos. 72, 136 en 154 blijkt, dat Edwer van Herema eigenares was van Sjaardemahuis.

1) Telting, t. a. pl.

blijwen nevens zyn electie als voor den helft van Zyaerdama-leen" enz. en een protest van 27 Augustus 1554, waarin gezegd wordt: »Vrouw Eedwair van Hoxwier heeft de presentatie op doctor Vpeko opten XXV^{en} dach van deser jegenwoirdiger maent gepasseert onders. ende dat onder protestatie dat zy salff ende onuercort willen blywen neffens huere gerechtigheit huer competerende om de helft van Ziairdemaleen te vergeuen". 1) Verder komt onder de stukken in het archief voor een ongedagteekende brief van Yedwer Heerema, weduwe van Aesgo van Hoxwier, die waarschijnlijk na November 1554 zal zijn geschreven 2) aan hare neven en nichten. Zij schrijft daarin, dat haar overleden man altijd had beweerd met zijne stem gerechtigd te

1) *Inventaris van het archief*, no. 3. Onder hetzelfde nummer komen nog twee protesten voor van 17 Juni en 18 November 1554. Bij het eerste beweren Frouck van Hottinga, weduwe van Bottinga en Eedwaer van Herema, weduwe van Hoxwier tegen de andere collatoren Menno van Kamminga, Julius van Dekama, Hero van Ockinga, Goffa van Roorda en Cunera van Martena, „salff rechts te willen bliwen neffens delectie huer vrouw Frouck ende vrouw Eeduwar voors. daertoe meer als andere luyden competerende", waartegen over de andere collatoren mede protesteren „salff rechts te willen wesen neuens delectie.... vernydts zy vuyte bruyckinge van tselue leen in certyden zyn geweest ende zy om de possessie van dien wederom te vercrygen gelycker hant proces gesustineert hebben tegens wylen Meester Jacob van Stavele in certyden President inden Houe van Vrieslant ende doen nyet meer als dandere daertoe contribueert en hebben." Bij het tweede protest beweren Frouck van Hottinga en M. Claes van Dockum uit naam van Eedwaer van Herema, ter presentie van Lucia van Martena, „dat sy meer macht als andere luyden hebben om Siairdemaleen te vergeuen." Waarop de bewering van Frouck van Hottinga, de weduwe van Botnia, dat ook zij meer recht zou hebben gehad, steunde, heb ik niet kunnen ontdekken.

2) *Inventaris van het archief*, no. 10. Dat de brief na November 1554 zal zijn geschreven is daaruit op te maken, dat daarin wordt gezegd, dat Oeko Graetinga benificant was, terwijl in eene verklaring van dezen van 21 November 1554 (no. 8) wordt gezegd, dat hem door de collatoren de prebende was geconsenteerd.

zijn geweest voor de helft in de collatie, en dat ook zij zelve bij opvolgende bevestigingen telkens dezelfde bewering had staande gehouden en wel op dezen grond, »dat Eeduer Syaerda (die in voertyden patronesse van dit voers. leen is gheueest) tuee eruen tot haer tytlick goet heeft ghemaect, als te weten Swob Zyaerda haer dochter, wiens dat w. l. altezamen presenteert ende Lutzs Zyaerda Tyaerdt Zyaerda dochter moeder van my ende myn mede erfgenamen, welke tuee eruen ghelykelicken alle goeden ende heerlichkeiten als van suanne jachten ende dit beneficie van Eedwer Zyaerda is ghelaten ende die eene niet meer dan dandere int voers. beneficie is toeghemaect»; zij verzoekt daarom, dat hare neven en nichten haar mogen laten volgen al zulke gerechtigheid als zij pretendeerde, nl. de helft van de gerechtigheid der collatie, of, zoo deze hiertoe niet genegen mochten zijn, wil zij er genoeg in nemen dat de keuze om beurten zou plaats hebben en het lot zou beslissen, wie de preferentie zoude hebben voor de eerste electie. Voor het geval hare neven en nichten ook hierin niet mochten toestemmen, zal zij genoodzaakt zijn hare gerechtigheid »niet te vergheten, maer van w daer toe worden ghedrongen denseluen als zy sall moeten te verolgen.» Aan dit voorstel is niet voldaan; wij vinden onder de stukken in het archief een concept-request van Eedwer aan het Hof, dat waarschijnlijk na 1559 is opgesteld. 1) In dat concept wordt wederom dezelfde bewering gevoerd als in den brief; de requestrante geeft te kennen, dat in de scheiding geen melding is gemaakt van het jus patronatus, maar dat daar-

1) *Inventaris van het archief*, no. 11. Dat het stuk na 1559 zal zijn opgesteld, maak ik daaruit op, dat daarin voorkomt de weduwe van Goffe Roorda, en deze Goffe volgens het *Stamboek*, Roorda van Tjumarun, 6e gen. no. 3, in dat jaar overleden is.

mede evenzoo moest worden gehandeld als met de overige goederen en de heerlijkheid van de zwanenjacht en de twee missen; dat zij herhaaldelijk met de erfgenamen van Suob, als Jarich Dekama, Douwe van Bottingha, Frouck van Hottingha, weduwe van Bottingha, Lucia van Martena, weduwe van Grombach en Goffe van Roorda had willen accorderen in dier voege, dat zij om beurten de collatie zouden uitoefenen, maar dat deze daartoe ongenegen waren; zij verzocht nu dat het Hof zal bevelen aan Jarich van Bottingha, succederende in de plaats van Frouck zijne moeder, Katheryn van Dekema, succederende in de plaats van Jarich van Dekema, Ju Bottingha als erfgenaam van Douwe van Bottingha, Cunera van Martena met hare mede-erven en de weduwe van Goffe van Roorda als voogdes over hare kinderen, om haar te laten volgen hare gerechtigheid, zooals zij die pretendeert, of in geval van weigering genoemde personen te doen dagvaarden om voor het Hof te compareren, om na partijen gehoord te hebben daarop recht te doen, zooals het behooren zal. Aan deze zaak schijnt verder geen gevolg te zijn gegeven. Althans in eene acte van 18 Augustus 1575 verbiedt zij hare erfgenamen om over de halve gerechtigheid tot het leen ooit eenige procedure tegen de mede-collatoren te beginnen. 1) Eindelijk treft men nog betrekkelijk deze kwestie onder de stukken in het archief aan een niet onbelangrijk advies van Petrus a Fritema, j. u. d. 2) Deze rechtsgeleerde adviseert ongunstig op grond, dat deeling alleen plaats heeft bij corporalia, maar dat het jus patronatus ondeelbaar is en dat daarom

1) *Inventaris van het archief*, no. 13. Uit dit stuk blijkt, dat de opgaaf in het *Stamboek*, Herema, 4e gen. C no. 3, dat Edwer van Herema in 1557 zou zijn overleden, onjuist is.

2) *Inventaris van het archief*, no. 12.

dit recht »comt tot een ighelyck van die eruen gans ende gheheel, alhoewel datse van voerscheiden ende onghelycke deelen erfgenaemen syn.”

Wij gaan nu wederom eenige jaren terug en dan volgt in tijdsorde, na het stuk van 14 Maart 1540, een accoord van 14 Maart 1544.

In dit accoord, waarvan ik inzage heb gehad door de welwillendheid van den Burgemeester van Franeker, 1) komen als patronen van Sjaardemaleen voor Dominicus van Botnya van wege zijne moeder, Jarich Dekama voor zich zelve en de rato caverende voor de overige mede-erfgenamen van zijne moeder Katryn Dekama, Frouck van Botnya voor zich zelve, Lucia van Grumbach voor zich zelve en de rato caverende voor hare zusters, Heere Hottinga voor zich zelve en de rato caverende voor de andere erfgenamen van Hero Hottinga, »tsamentlyckheids representerende die erfgenamen van wylen Zwob Syaerda,” en Aesgho van Hoxwier voor zich zelve en van wege zijne huisvrouw en de andere mede-erfgenamen van Gerrolt van Herama en Lucia Zyaerda. Wij vinden hier dus dezelfde twee staken als in het stuk van 1540; alleen ten aanzien der personen bestaat er eenig verschil. Sybrant Roorda komt hier niet voor; Frouck van Botnia, 2) die in 1540 werd vertegenwoordigd door haren zoon Jarich, treedt hier zelf op; Lucia van Grumbach kwam niet voor in het accoord van 1540, zij was eene dochter van Both, de weduwe van Hessel van Martena 3), die bij het accoord van 1540 ver-

1) *Register van het archief*, no. 53.

2) Eigenlijk Frouck van Hottinga, dochter van Jarich Hottinga; zij was gehuwd met Tjallingh van Botnia. *Stamboek*, Botnia, 5e gen., Hottinga, 5e gen. Zij noemt zich dus hier naar den naam van haar man. Verg. Bijlage B.

3) Zie de Crane, bl. 12.

vertegenwoordigd werd door haren schoonzoon Hans van Oostheim, en gehuwd met Frits van Grumbach 1); Both was in 1541 overleden 2), van daar dat hier Lucia van Grumbach voor zich en voor hare zusters optreedt. Mij dunkt, uit dit stuk blijkt weêr duidelijk, dat het stemrecht niet verbonden was aan de huizen; immers Jarich Dekama, Lucia van Grumbach en Aesgho van Hoxwier treden niet op als eigenaren van Dekamahuis, Martenahuis en Sjaardemahuis, maar voor zich zelve en voor hunne mede-erfgenamen; Heere Hottinga was naar alle waarschijnlijkheid geen eigenaar van Roordaburg, dat wel aan zijn zwager Sybrant Roorda zal hebben toebehoord; de bewering van de Crane, dat de collatie van het leen zou zijn gehecht geweest aan de bezitting van Martenahuis en dat telkens de opvolgende eigenaren van dat huis als collatoren voorkomen 3), laat zich dan ook niet rijmen met de kwaliteit, waarin hier Lucia van Grumbach voorkomt. Evenmin blijkt uit het stuk, dat Dominicus van Botnia, zijne moeder vertegenwoordigende, en Frouck van Botnia in hoedanigheid van bezitters van de beide Botniahuizen zouden zijn opgetreden. Integendeel kwalificeren de collatoren zich, gelijk ik reeds opmerkte, als de erfgenamen van Swob Zyaerda en de erfgenamen van Gerrolt van Herema en zijne vrouw, mitsdien als krachtens erfrecht tot de collatie gerechtigd.

In een Brief van placet van Karel V van 5 Augustus 1546 op de benoeming van Fedde Gaelekez tot prebendaris komen als collatoren voor Jarich van Dekama, Jarich van

1) Zie de Crane, bl. 20 *Stamboek*, Martena, 4e gen. A no. 2.

2) Zie de Crane, bl. 15. *Stamboek*, Martena, 3e gen. no. 2. Hottinga, 4e gen. no. 4.

3) Zie de Crane, bl. 15, 27 volg.

Botnia voor zich en voor Frederich en Julius van Botnia, Jorgien van Roorda, Cristoffel van Hubitz, Foockel van Hottinga, Menno van Camminga voor zich en voor Sybrant van Roorda en Lucia van Martena, weduwe van Frederich van Grombach, »als gemene vrunden ende erffgenamen van Zyaerdama ende sulcx hebbende jus Patronatus.” 1) Jarich van Dekama vonden wij ook in de stukken van 1540 en 1544, Jarich van Botnia namens zijne moeder in dat van 1540, Foockel van Hottinga werd in 1540 en 1544 vertegenwoordigd door haar zoon Dominicus van Botnia, Sybrant van Roorda komt voor in het stuk van 1540, Lucia van Martena in dat van 1544. Hier vinden wij voor 't eerst genoemd Frederik en Julius van Botnia, Jorgien van Roorda, Cristoffel van Hubitz en Menno van Camminga, terwijl het opmerkelijk is dat Aesge van Hoxwier ontbreekt. Frederik of Feyke en Julius van Botnia waren zoons van Juw van Botnia en Foockel Juwsd. van Hottinga, hun vader Juw was een volle neef van Tjalling, den vader van Jarich van Botnia 2), zij waren alzoo achterneven van Jarich; het is opmerkelijk dat zij hier tegelijk met hunne moeder Foockel voorkomen. Jorgien van Roorda was een zoon van Sybrant Roorda en Haringh Heresd. van Hotttinga 3), hij komt hier dus, wat eveneens opmerking verdient, tegelijk met zijn vader voor, die door Menno van Camminga wordt vertegenwoordigd. Cristoffel van Hubitz of Houwyz was de tweede man van Cuniera van Martena 4), hij treedt hier derhalve op tegelijk met zijne schoonzuster Lucia van Martena. Eindelijk Menno van Camminga was

1) *Inventaris van het archief*, no. 4.

2) *Stamboek*, Botnia, 5e en 6e gen.

3) *Stamboek*, Roorda van Tjummarum, 5e en 6e gen.

4) *Stamboek*, Martena, 4e gen. A no. 3.

gehuwd met Lutz van Herema, eene dochter van Gerrolt van Herema en Lutz van Sjaardema. 1) Hij was eigenaar van Sjaardemahuis bij de kerk, ook, waarschijnlijk naar hem, Cammingahuis genoemd, tegenwoordig de Valk. 2) Volgens eene aantekening in het *Stamboek* zou zijne vrouw hem dit ten huwelijk hebben aangebracht. 3) Dit vindt bevestiging in het feit, dat dit huis tengevolge eener gift van Eedwer Sjaarda had toebehoord aan Lutz van Sjaarda, de moeder van Camminga's vrouw. 4) Collatoren komen hier voor als bloedverwanten en erfgenamen van Sjaardema en als zoodanig gerechtigd. Van een stemrecht verbonden aan huizen is geen spoor, en daarmede zou ook strijden dat wij hier collatoren aantreffen, die waarschijnlijk geen eigendom hadden aan de huizen, althans geen bewoners daarvan waren, nl. Frederik en Julius van Botnia, Jorgien van Roorda en Cristoffel van Hubitz.

In eene procuratie van 18 Mei 1548 (*Analecta* no. 4) treffen wij als patronen de volgende personen aan: Jarich van Dekama, die ook in de stukken van 1540, 1544 en 1546 voorkomt, Menno van Kammingha, dien wij in 1546 genoemd vonden, Hero van Ockingha »als foermunt van wyl. Heer Dominicus van Botnya nagelaten weeskint», Frouck van Botnya, die ook in de akte van 1544 voorkomt, Lucia van Martena, wed. van Grumbach, die mede in de stukken van 1544 en 1546 voorkomt, Sybrant van Roorda, dien wij in de stukken van 1540 en 1546 aantrof-

1) *Stamboek*, Cammingha-Eminga, 5e gen. no. 6 en Herema, 4e gen. C no. 6. Verg. Bijlage C.

2) Zie *Register van het archief*, nos. 72, 133. 154. Er waren te Francker twee Sjaardemahuizen. Zie Bijlage D.

3) *Stamboek*, Dl. II, bl. 51, aantek. 41.

4) Zie boven bl. 9 noot 1.

fen en Edwer van Hoxwier. Dominicus van Botnia kwam voor in de stukken van 1540 en 1544, zijn nagelaten kind was Juw van Botnia 1); daar hij in 1539 getrouwd was met Rixt van Oekinga 2), kon zijn zoon Juw in 1548 ongeveer acht jaren oud zijn. Hero van Oekinga, die als voogd van Juw optreedt, was de broeder van Rixt van Oekinga, en dus de oom van den minderjarige. 3) Daar Edwer van Hoxwier hier in de akte voorkomt, en niet haar man Aesgo van Hoxwier, dien wij in de stukken van 1540 en 1544 ontmoetten, vermoed ik dat deze laatste overleden was. Volgens het *Stamboek* overleefde zij dan ook haren man. 4) In de akte van 1548 vinden wij alzoo den eigenaar van Dekamahuis, den voogd van den eigenaar van Botniahuis tegenover het Stadhuis, de eigenares van Botniahuis aan de Breede plaats, de eigenares van Martenahuis, den eigenaar van Roordaburg en de eigenares van Sjaardemahuis. Althans van eenige der hier genoemde personen is het zeker, dat zij eigenaren waren van die huizen, van anderen meer dan waarschijnlijk. Evenwel komt geen hunner op in die hoedanigheid. Daarentegen vinden wij in de akte behalve hen ook Menno van Camminga, den eigenaar van het huis ten westen der kerk, en dit huis komt in de latere stukken uit de 18e eeuw niet voor als begerechtigd met de collatie. Het komt mij voor, dat hier al weêr een bewijs in ligt voor de stelling, dat het stemrecht niet aan de huizen verbonden was.

Onder de stukken van het leensarchief vinden wij verder eene ongedagteekende concept-akte van collatie, welke na

1) Zie *Stamboek*, Botnia 7e gen. c.

2) Zie *Stamboek*, Botnia 6e gen.

3) Zie *Stamboek*, Oekinga, 7e gen. C no. 1 en 2.

4) Zie *Stamboek*, Herema, 4e gen. C no. 3.

1559 moet zijn opgesteld. 1) Daarin komen als collatoren voor Jarich van Bottnya, dien wij ook in 1540 en 1546 aantreffen, Hero van Ockinga als curator over Jw van Bottinga, die in die zelfde kwaliteit voorkomt in 1548, Catharina van Camstra, weduwe van Jarich van Deekama wegens hare kinderen; haar overleden man troffen wij herhaaldelijk aan, in 1540, 1544, 1546 en 1548, hij was gestorven in 1554 2), Eduwer van Haerma, weduwe van Hoxwyer voor zich en hare mede-erfgenamen, die ook reeds eigener naam voorkomt in 1548, en Machtelt van Naerden, weduwe van Goffo van Roorda voor hare kinderen; deze Goffe was een zoon van Sybrant van Roorda en Haring Heresd. van Hottinga 3), welken Sybrant wij herhaaldelijk genoemd vonden. Hij was, zooals ik heb opgemerkt, in 1559 gestorven. In dit stuk wordt geen melding gemaakt van den grond, waaraan de collatoren hun recht ontleenden.

In een andere concept-akte van collatie, mede ongedagteekend, doch welke blijkens eene aanteekening op den kant na 22 December 1560 moet zijn opgesteld 4), treden op Eduwer van Heerma, weduwe van Aesge van Hoxwier, die in 1548 en in de vorige concept-akte mede voorkwam, Jarich van Bottnya, dien wij in 1540, 1546 en in de vorige concept-akte ontmoetten, en Machtelt van Naerden, weduwe van Goffo van Roorda als voogdes over hare kinderen, die ook in de vorige concept-akte voorkwam.

1) *Inventaris van het archief*, no. 7. Dat het stuk jonger dan 1559 moet zijn blijkt daaruit, dat daarin o. a. voorkomt de weduwe van Goffe van Roorda, welke Goffe in dat jaar is overleden. Zie hiervoor bl. 14 noot 1.

2) *Stamboek*, Dekama, 5e gen. no. 5.

3) *Stamboek*, Roorda van Tjummarum, 5e en 6e gen. no. 3.

4) *Inventaris van het archief*, no. 9.

Het verdient opmerking, dat Botnia en de weduwe Roorda zich noemen »collatoers voer den anderen helfte der voors. prebende." Dit komt dus overeen met de bewering, welke Eedwer Herema en vroeger haar echtgenoot altijd hadden gevoerd. Van een recht ontleend aan eenig eigendom van huizen is hier ook weêr geen de minste sprake.

Merkwaardig is no. 5 der *Analecta*, waar gezegd wordt, dat bij de scheiding tusschen Julius van Botnya den oudste, woonachtig te Weidum, en Julius van Botnya den jongste, woonachtig te Franeker, van 20 April 1564, welke door tusschenspraak van Frederich van Botnya, hun respectieve broeder en oom en van Douwe van Hottinga, hun neef, had plaats gevonden, de eerste aan den laatste had overgedragen zijn aandeel en gerechtigheid aan 't jus patronatus van Syaerdema vrije prebende binnen Franeker. Julius of Juw van Botnia de oudste was een zoon van Juw van Botnia en Foockel van Hottinga; hij was dus een broeder van Dominicus of Douwe van Botnia, die in de akten van 1540 en 1544 voorkomt; hij had nog een broeder Feico of Frederik, die hier als bemiddelaar wordt genoemd. 1) Beiden Julius of Juw en Frederik of Feico vinden wij ook genoemd in het stuk van 1546, vertegenwoordigd door Jarich van Botnia. Julius was Grietman van Baarderadeel en woonde te Weidum. 2) Julius of Juw van Botnia de jongste was de zoon van evengenoemden Dominicus van Botnia en Rixt van Ockinga 3), dezelfde die in het stuk van 1548 en de concept-akte van collatie werd vertegenwoordigd door zijn voogd Hero van Ockinga. Frederik of Feico van Botnia was dus zijn oom. Julius of Juw was

1) Zie *Stamboek*, Botnia, 6e gen.

2) Zie *Stamboek*, II, 40, aantek. 34.

3) Zie *Stamboek*, Botnia, 6e gen., 7e gen. c no. 1.

eigenaar van Botniahuis tegenover het Stadhuis. 1) Nu zien wij uit dit stuk in de eerste plaats, dat men reeds in de 16^e eeuw het collatierecht voor overdracht vatbaar achtte; maar ten anderen levert het ons weêr een bewijs, dat het niet verbonden was aan den eigendom van een huis, immers Julius of Juw van Botnia de oudste had het recht, hoezeer hij geen eigenaar was van een der zes meergenoemde huizen, maar te Weidum woonde.

Onder no. 6 der *Analecta* vinden wij een stuk van 21 October 1584, bevattende conditiën, welke de collatoren hadden vastgesteld nopens de begeving van 't leen. Daarin wordt gezegd, dat zij waren »leex van stemmen effen en gelicke nae gerechtigt'', in strijd dus met de bewering, welke Aesgho van Hoxwier en later zijne weduwe steeds hadden gevoerd, dat nl. aan de afstammelingen van Swob Ziaerda de helft, en aan de afstammelingen van Gerrolt van Herema en Lutz Ziaerda de wederhelft toekwam, want dan zou Caerl van Sternise hier voor de helft zijn opgekomen. Als collatoren komen hier voor: Hero van Ockinga. Hij was gehuwd met Anna van Dekama, eene dochter van Jarich van Dekama, die in de stukken van 1540, 1544, 1546 en 1548 voorkomt 2), en door dit huwelijk eigenaar van Dekamahuis. Rienck van Cammingha, gehuwd met Margriet van Botnia 3); hij was een broederszoon van Minne van Cammingha, dien wij in de stukken van 1546 en 1548 aantreffen 4). Zijne vrouw was eene dochter van Jarich van Botnia, die in de stukken van 1540

1) Zie Telting, bl. 6.

2) *Stamboek*, Ockinga, 7^e gen. B no 3, Dekama, 6^e gen. c no. 2.

3) *Stamboek*, Camminga-Eminga, 6^e gen. no. 2. Botnia 7^e gen. a no. 3.

4) *Stamboek*, Camminga-Eminga, 5^e gen. no. 1 en 6, 6^e gen. no. 2.

en 1546 voorkomt. Of hij eigenaar was van Botniahuis aan de Breede plaats, meen ik te mogen betwijfelen 1). Caerl van Sternsé, gehuwd met Lutz van Camminga, eene dochter van evengenoemden Minne van Cammingha en Lutz van Herema 2). Hij was eigenaar van Sjaardemahuis in het slotland, hetwelk zijne vrouw bij testament geërfd had van hare moei Edwer van Herema 3), en van het andere Sjaardemahuis of Cammingahuis bij de kerk, afkomstig van den vader zijner vrouw 4). Amelia van Grombach; zij was eene dochter van Frederik of Frits van Grombach en Lutz van Martena, welke laatste voorkomt in de akten van 1544, 1546 en 1548 5) en waarschijnlijk eigenares van Martenahuis 6). Foeckel van Walta van wege haar man Julius van Botnia 7), wien wij als minderjarige in de akten van 1548 en 1560 (?) en als Julius van Botnia de jongste in het stuk van 1564 aantreffen, en die, gelijk wij zagen, Botniahuis tegenover 't Stadhuis bewoonde. Einde-lijk Teth Goslinga, de weduwe van Sybrant Roorda 8), welke Sybrant een kleinzoon was van Sybrant Roorda, die in de stukken van 1540, 1546 en 1548 voorkomt 9) en waarschijnlijk eigenaar was van Roordaburg. Ook hier weêr geen blijk, dat de collatoren als eigenaren der huizen zou-

1) Zie Bijlage G. Verg. ook de Crane, bl. 7.

2) Zie *Stamboek*, Camminga-Eminga, 5e gen. no. 6, 6e gen.

3) Zie *Stamboek*, II, 252, aantek. 9.

4) Zie *Register van het archief*, no. 347.

5) De Crane, bl. 22. *Stamboek*. II, 182, aantek. 13.

6) De Crane, bl. 27.

7) *Stamboek*, Botnia, 7e gen. c 1. Jongema, 6e gen. a no. 3.

8) *Stamboek*, Roorda van Tjummarum, 7e gen. b no. 2. Goslinga, 3e gen. C no. 6.

9) *Stamboek*, Roorda van Tzummarum, 5e gen. no. 3, 6e gen., 7e gen. b no. 2.

den zijn opgetreden, en wanneer het waar is, wat ik vermoed, dat Botniahuis aan de Breede plaats niet aan Rienck Camminga, maar aan Tjallingh van Botnia, den broeder zijner vrouw toebehoorde, vinden wij hierin weder een bewijs voor de stelling, dat het stemrecht niet verbonden was aan de huizen. De reden waarom Caerl van Sternsee hier geen aanspraak maakt op de halve gerechtigheid in de collatie is misschien hierin gelegen, dat Eedwer van Herema bij eene boven reeds vermelde akte van 18 Augustus 1575 had verklaard, dat zij hare erfgenamen »opentlicken ende by expresse interdictie'' verbod »by pene inden voors. mynen testamente verhaelt, omme nopende de gerechticheit vant leen tegens den anderen voors. erffgenamen tot enigen toecomende tyden enighen processe te sustineren, ofte hun actie met enigen figuer ofte middelen van rechte te versuecken ende verfolghen'', wenshende zij »dat sy ter gelegener tyde tselue op guede wyse eerbare ende discrete mannen compromitteren.''

In eene akte van begeving van 21 December 1584 (*Analecta*, no. 7) komen dezelfde personen voor, met uitzondering van de weduwe van Sybrant Roorda.

In eene akte van begeving van 25 Januari 1611 (*Analecta*, no. 11) vinden wij als collatoren Carolus von Sternsee, die ook in de akte van 1584 voorkomt, eigenaar van Sjaardemahuis; Fredrich van Veruou, zoon van Amelia van Grombach, die in de akte van 1584 voorkwam, en van Raas van Vervou 1), eigenaar van Martenahuis; Tzaling van Bothnya, zoon van Jarich van Botnia en Luts van Stania 2), waarschijnlijk eigenaar van Botniahuis aan de

1) De Crane, bl. 26. *Stamboek*, Martena, Bijlage B, van Vervou, 1e gen. no. 1, 2e gen. no. 2.

2) *Stamboek*, Botnia, 6e gen. no. 1, 7e gen. a no. 1. Stania, 4e gen. no. 3.

Breede plaats 1); Dominicus Bottnya, zoon van Julius of Juw van Botnia en Foeckel van Walta 2), welke namens haar man voorkomt in de akte van 1584, eigenaar van Botniahuis over 't Stadhuis 3), en Jarich van Ockinga, zoon van Lolle van Ockinga, kleinzoon van Here van Ockinga 4), die in de stukken van 21 October en 21 December 1584 voorkomt, eigenaar van Dekamahuis. Ook in dit stuk wordt niet gezegd, dat de collatoren als eigenaren van huizen stemgerechtigd waren.

Het laatste stuk betrekkelijk het Sjaardemaleen, dat in de *Analecta* onder no. 12 voorkomt, is eene verklaring van 18 April 1623 van Paerck van Roorda, weduwe van Emingha, dat zij zich verbindt om in geval van vacature der prebende ten believe van Fokel van Waltha, weduwe van Bottnya, of de haren, zich conform te zullen maken met haar persoon of hare erfgenamen. Perk van Roorda was eene dochter van Sybrant van Roorda en Teth van Goslinga, welke laatste voorkomt in de akte van 21 October 1584. Zij was gehuwd geweest met Pybe Sytzes van Eminga 5) en eigenares van Roordaburg. Fokel van Walta, weduwe van Botnia, kwam mede voor in die akte en in de akte van 21 December 1584.

In geen der medegedeelde stukken uit de 16e en 17e eeuw vonden wij alzoo eenig bewijs voor de stelling, dat het collatierecht zou zijn verbonden geweest aan den eigen-

1) Zie Bijlage G.

2) *Stamboek*, Botnia, 7e gen. c no. 1, 8e gen.

3) Telting, bl. 14, 15. Het is mij niet recht duidelijk, waarom Dominicus hier optreedt en niet zijn vader Juw, die volgens het *Stamboek*, Botnia, 7e gen. c no. 1, eerst den 28 April 1614 overleed.

4) *Stamboek*, Ockinga, 7e gen. B no: 3, 8e gen., 9e gen. c no. 2.

5) *Stamboek*, Roorda, van Tjummarum, 7e gen. b no. 2, 8e gen., Eminga, 6e gen. no. 2.

dom van huizen; wel kwamen ons bewijzen voor van het tegendeel. Maar in de 18^e eeuw schijnt er verandering te zijn gekomen.

Wij vinden hiervan het eerste spoor in een stuk van 26 September 1710 1), waarin wel niet bepaaldelijk over de collatie van het Sjaardemaleen gesproken wordt, maar dat hiermede toch in verband schijnt te staan. Het is eene attestatie van twee oude burgers van Franeker omtrent de oude costumen van de uitoefening der zwanenjacht rondom Franeker en in Franekeradeel, waartoe gerechtigd waren het Sternseslot 2) voor $\frac{5}{10}$, Martenahuis voor $\frac{1}{10}$, Klein Botniahuis aan de Breede plaats, thans het Diakonie-weeshuis 3), voor $\frac{1}{10}$, Botniahuis over 't Stadhuis, tegenwoordig de Korenbeurs 4), voor $\frac{1}{10}$, Starringahuis, in een later stuk ook Dekamahuis genoemd, toebehoorende aan de weduwe van Prof. U. Huber 5), voor $\frac{1}{10}$ en Roordaburg buiten 't oost, dat nu niet meer bestaat, voor $\frac{1}{10}$.

Het verdient allezins opmerking, dat men hier dezelfde verdeeling van gerechtigheid aantreft, nl. $\frac{5}{10}$ of de helft en 5 afzonderlijke $\frac{1}{10}$ gedeelten, als ten aanzien van het stemrecht steeds was beweerd door Aesgho van Hoxwier en

1) *Register van het archief*, no. 1555.

2) Sjaardemastins in het Sternseslotland, gewoonlijk het Sjuwke-land genoemd, thans niet meer in wezen. De stins had naar Carel van Sternsé den naam van Sternséslot gekregen. Verg. hierbij de Crane, bl. 5.

3) Verg. *Register van het archief*, no. 1953.

4) Verg. Telting, bl. 29.

5) Volgens mijn vader, later het logement de Doelen, maar volgens den platten grond van Franeker bij C. Schotanus, *Beschryvinge ende chronijck van de heerlicheydt van Frieslandt*, Franek. en Leeuw., 1664, lett. S, het tegenwoordig gemeentehuis van Franekeradeel. Zie ook de Crane, bl. 7. De opgave bij Schotanus is de ware. Zie hierover Bijlage F.

zijne weduwe, terwijl, gelijk wij zagen, in het stuk van 21 October 1584 de collatoren zich gelijkelijk gerechtigd noemden, en ten andere dat de collatoren, welke in het stuk van 1540 voorkwamen, vrij zeker eigenaren of bewoners waren van de huizen, die hier genoemd worden.

Een stuk van eenigzins latere dagteekening, dat tusschen 1731 en 1737 zal zijn opgesteld 1), heeft rechtstreeks betrekking tot de collatie van het leen. Het is eene overeenkomst omtrent de begeving, waarbij bepaald wordt, dat wederzijdsche partijen om beurten daartoe gerechtigd zullen zijn. Collatoren komen hier voor in kwaliteit van eigenaren van huizen. De contractanten ter eener zijde zijn de eigenaren van Sjaardemastins, met name Jhr. Duco Gerrolt Martena van Burmania, voor zich zelven en als curator over Jhr. Siuck Gerrolt Rengers en als conjuncta persona de rato caverende voor de kinderen en erfgenamen van Titia van Burmania, in leven huisvrouw van Jhr. Binnert Heringa van Grovestins en voor de kinderen, kindskinderen en erfgenamen van Frouck van Burmania, in leven huisvrouw van Jhr. Willem van Haaren. Duco Gerrolt Martena van Burmania moet dezelfde zijn, die in het *Stamboek*, Burmania, 13e gen. g no. 2 voorkomt onder den naam van Duco van Burmania, geboren December 1687, overleden 4 September 1746, en die blijkens de noot 126 Grietman is geweest van Wijmbritseradeel, in welke kwaliteit hij hier ook voorkomt. Hij was een zoon van Sjuck Gerrolt Juckema van Burmania en Josina Susanna Zeino-Joachimsd. van Welvelde 2). Hij was de oom van Sjuck Gerrolt Ren-

1) *Inventaris van het archief*, no. 20. De tijd blijkt daaruit, dat daarin o. a. voorkomt Titia Bogerda, wed. van Suffridus Westerhuis. Deze was overleden 22 October 1731, Titia stierf 14 Maart 1737. Zie de Crane, bl. 63.

2) *Stamboek*, Burmania, 12e gen. en Bijlage C.

gers, als zijnde deze het eenig kind van zijne zuster Titia Barbera van Burmania en Egbert Edzarts Rengers 1). Titia van Burmania, in leven huisvrouw van Binnert Heringa van Grovestins, was eene zuster van Sjuck Gerrolt Juckema van Burmania, en alzoo eene moei van Duco 2), hare kinderen waren derhalve volle neven en nichten van evengenoemden Duco, en dezelfde familiebetrekking bestond er ten opzichte van Frouck van Burmania, in leven huisvrouw van Willem van Haren en hare kinderen en kinds kinderen 3). Het verdient opmerking dat aan dezen vier stemmen of de helft worden toegekend, terwijl als contractanten ter andere zijde, ieder met ééne stem, worden genoemd Titia Bogerda, weduwe van Suffridus Westerhuis, eigenares van Martenahuis, Dominicus Hamerster en Maria Agnes Huber, eigenaren van Roordaburg, Georgius Huber, eigenaar van Dekama- of Starringahuis 4), en Wyer Willem Muys met zijne huisvrouw, als eigenaren der door hen bewoonde huizing, welke hier niet met name genoemd wordt, doch waaronder men te verstaan hebbe Botniahuis aan de Breede plaats, het tegenwoordige Diakonie-weeshuis 5). Het andere Botniahuis, nu de Korenbeurs, komt in dit stuk niet voor; de oorzaak zal wel hierin gelegen zijn, dat dit destijds reeds uit de handen der vroegere eigenaren was overgegaan, daardoor had opgehouden een familiehuis te zijn, en reeds

1) *Stamboek*, Burmania, 13e gen. g no. 4. Rengers, 10e gen. A no. 1, 11e gen. no. 1.

2) *Stamboek*, Burmania, 12e gen. en Bijlage C.

3) *Stamboek*, Burmania, 12e gen. en Bijlage C.

4) De naam Starringahuis was waarschijnlijk afkomstig van H. Schotanus van Sterringa, die het huis in 1660 bewoonde. Zie den platten grond bij Schotanus, en Bijlage F.

5) Zie *Register van het archief*, no. 1953.

de bestemming van koffijhuis had verkregen 1). Westerhuis had Martenahuis, dat na den dood van Sophia van Vervou, den 28 Januari 1671, geruimen tijd verhuurd was geweest 2), den 22 Juni 1694 door koop verkregen 3). Dominicus Hamerster en zijn echtgenoot hadden Roordaburg den 21 October 1721 gekocht van Tiberius Pepinus van Eminga 4). Georgius Huber had Dekamahuis geërfd van zijn vader Professor Ulrich Huber, die het in December 1693 had gekocht 5). Eindelijk Professor Wyer Muys was in September 1723 door koop eigenaar geworden van Botniahuis 6).

Blijkens deze overeenkomst had er in het stemrecht deze verandering plaats gegrepen, dat er in plaats van de vroegere 10, nu 8 stemmen waren gekomen, waarvan evenwel weder, even als in 1710, de eigenaren van Sjaardemaslot de helft, en de overige collatoren de wederhelft bezaten.

Hiermede stemt overeen eene verklaring omtrent het recht van zwanenjacht van 26 Juli 1770, met dit onderscheid, dat onder de daartoe gerechtigde huizen niet voorkomt Dekama- of Starringahuis, terwijl daarentegen Roordaburg wordt genoemd als voor $\frac{1}{4}$, en niet voor $\frac{1}{8}$ gerechtigd te zijn, zoodat dus het $\frac{1}{8}$ van Dekamahuis op Roordaburg was overgegaan, wat wel daaruit zal moeten worden verklaard, dat Georgius Huber in Maart 1737 het aandeel in

1) Zie de Crane, bl. 6. Telting, bl. 28. In 't laatst van 1721 komt in de Proclamatieboeken reeds voor: „Everard Rempouw, hospes in de koorenbeurs op de koorenmarkt,” maar die schijnt het niet bewoond te hebben.

2) Zie de Crane, bl. 54 volg.

3) Zie de Crane, bl. 56.

4) Zie Bijlage E.

5) Zie Bijlage F.

6) Zie Bijlage G.

het stemrecht, dat hij als eigenaar van Dekamahuis had, had geschonken aan Dominicus Hamerster en zijne echtgenoot, die eigenaren waren van Roordaburg 1). De opgave is als volgt: de grond van Sternseslot voor de helft (het huis was tussehen 1735 en 1740 afgebroken) 2), Roordaburg voor $\frac{1}{4}$, Martenahuis voor $\frac{1}{8}$, het huis van Mevrouw de wed. Muys (Klein-Botnia) voor $\frac{1}{8}$ 3).

In eene overeenkomst van Maart 1735, waarvan de akte in het leensarchief berust 4), wordt het aandeel in het recht van collatie van Sjaardemaleen beschouwd als eene dependentie van Sjaardemastins. Dit adelijk slot was met andere goederen bij testament door Duco Martena van Burmania en Eduarda Jukkema vermaakt aan Catharina van Burmania, weduwe van Welvelde, en Sjouk van Burmania, als moeder en voorstandersse over hare dochter Doekjen van Burmania. Dezen hadden later onderverdeeling gemaakt, waarbij Sjaardemaslot was toegescheiden aan eerstgenoemde, zonder dat in die onderverdeeling speciaal was vermeld, dat »Sjaardema-aanpart Prebende» daaronder zou zijn begrepen. Dientengevolge maakte Julius Ritske van Sixma, de usufructuaire erfgenaam van Sjouk van Douma (Sjouk van Burmania), die erfgenaam was geworden van Doekjen van Burmania, aanspraak op een aandeel van die prebende, waartegenover de tegenpartij beweerde, dat Sjaardemastins toegedeeld zijnde aan de weduwe van Welvelde (Catharina van Burmania), zulks geacht moest worden geschied te zijn met alle appendentiën en dependentiën van dien. Bij deze

1) Zie Bijlage E.

2) Dat het in 1735 nog bestond blijkt uit eene akte van dat jaar. In 1740 was het niet meer in wezen. Zie de Crane, bl. 5.

3) *Register van het archief*, no. 1953.

4) *Inventaris van het archief*, no. 22.

overeenkomst nu cedeerden de usufructuarius, Julius Ritske van Sixma, en de eigenaar, Tjallingh van Sixma, die door zijn huwelijk met Duconia Dorothea van Sixma, erfgenaam van Sjouk van Douma (Sjouk van Burmania), den eigendom had verkregen, het recht, dat zij beweerden te hebben in de prebende. In deze akte worden voorts weder dezelfde personen genoemd als in de akte, waarover wij boven handelden, nl. de weduwe Westerhuis, als eigenares van Martenahuis, Hamerster en echtgenoot als eigenaren van Roor-daburg, de Burgemeester Huber als eigenaar van Dekamahuis en professor Muys als eigenaar van Gerroltsmahuis, d. i. Botniahuis, hier aldus genoemd naar een vroegeren eigenaar Idzardt Frans Pieters Gerroltsma 1).

Volgens de Besoignes van collatie voor Commissaris uit den Hove van 9 April 1737 2) wendde Duco Gerrolt Martena van Burmania, voor zich en als curator over Sjuick Gerrolt Rengers, als gerechtigd voor $\frac{1}{6}$, zich tot het Hof met het verzoek dat het Hof een zijner leden zou committeeren om benevens hem suppliant de overige collatoren voor zich te roepen, ten einde over te gaan tot eene begeving van het leen. Die overige collatoren waren volgens het request Catharina van Haren, weduwe Grovestins voor $\frac{4}{5}$ van $\frac{1}{6}$, Eduarda van Haren, gehuwd met Sygers, voor het overige $\frac{1}{5}$ van $\frac{1}{6}$, Eduarda van Grovestins voor $\frac{1}{6}$, Titia Bogarda, weduwe Westerhuis voor $\frac{1}{8}$, Dominicus Hamerster en zijne echtgenoot Maria Agnes Huber voor $\frac{1}{8}$, Georgius Huber voor $\frac{1}{8}$ en Weyer Willem Muys voor $\frac{1}{8}$. Wij vinden hier derhalve dezelfde personen terug als in de akte, welke wij stelden tusschen 1731 en 1737, met dit onderscheid, dat in het vroegere stuk Duco Gerrolt van Burmania mede

1) Zie Bijlage G.

2) *Inventaris van het archief*, no. 23.

opkwam voor de erfgenamen van Titia van Burmania, in leven huisvrouw van Binnert Heringa van Grovestins, en voor de erfgenamen van Frouck van Burmania, in leven huisvrouw van Willem van Haren, terwijl hier Catharina van Haren, weduwe Grovestins, Eduarda van Haren en Eduarda van Grovestins zelve optreden. Catharina van Haren en Eduarda van Haren waren dochters van Frouck van Burmania en Willem van Haren, Eduarda van Grovestins was eene dochter van Titia van Burmania en Binnert Heringa van Grovestins 1). Wij vinden hier verder weêr dezelfde verdeeling in twee helften, waarvan de eene zich splitste in 3 zesde deelen, de andere in 4 achtste deelen. Van den eigendom der huizen wordt in het request niet gemeld. Op dit request volgde den 16 Maart eene Commissie op den Raadsheer Knock, die den 19 Maart last gaf om te citeeren; de citatiën hadden plaats den 22, 23 en 30 Maart. Daarin is nu eenig verschil met de in het request genoemde personen. Titia Bogarda, weduwe Westerhuis was den 14 Maart 1737 overleden 2) en in hare plaats werd nu geciteerd juffrouw Renouw (Maria Boncamp, weduwe van Ranouw) »door legaat van Mevrouw Westerhuis eigenaer van Martena-huis,” zooals in de citatie wordt gezegd; terwijl met opzicht tot Dominicus Hamerster en zijne vrouw Maria Agnes Huber deze verandering had plaats gevonden, dat zij door cessie het aandeel van Georgius Huber hadden verkregen, zoodat zij voor $\frac{2}{8}$ of $\frac{1}{4}$ gerechtigd waren 3). Van de besoignes werd den 8 April verbaal opgemaakt.

In eene akte van collatie van 26 Juni 1756 4) vinden

1) Zie Bijlage C.

2) De Crane, bl. 66.

3) Zie Bijlage E.

4) *Inventaris van het archief*, no. 24.

wij Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania Rengers, voor wien in 1737 optrad zijn curator Duco Gerrolt van Burmania, den 4 September 1746 overleden 1), voor $\frac{1}{6}$; Catharina van Haren, weduwe Grovestins voor $\frac{1}{6}$; Eduarda Lucia van Grovestins voor $\frac{1}{6}$, welke beiden ook in 1737 voorkwamen; daarentegen ontbreekt Eduarda van Haren, de echtgenoot van Sygers, en schijnt 't wel dat haar aandeel was overgegaan aan hare zuster Catharina; hoe 't hiermede evenwel gelegen is, is mij niet recht duidelijk, want zij is eerst 6 Maart 1765 overleden 2) en door haar moet het stemrecht aan de familie Blomberg zijn gekomen; Dominicus Hamerster voor zich en als usufructuarius van zijne vrouw voor $\frac{1}{8}$ en het recht door cessie bekomen hebbende van Georgius Huber voor $\frac{1}{8}$, zijne vrouw Maria Agnes Huber was kort te voren, 17 Mei 1756 overleden 3); Margaretha van Ruyven, weduwe Weyer Willem Muys voor $\frac{1}{8}$, haar man was 19 April 1744 gestorven 4), en Isaac Telting namens zijne vrouw Elisabet van Ranouw voor $\frac{1}{8}$; zij was de eenige dochter van Maria Boncamp, weduwe Ranouw, die wij in 1737 aantreffen, en den 9 November 1732 met Isaac Telting gehuwd 5). Van de huizen wordt hier geen bijzondere melding gemaakt.

Eene ongedagteekende concept-akte van collatie, welke blijkbaar jonger is dan het zoo even besprokene stuk 6), bevat de volgende namen: Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania Rengers, die ook voorkwam in 1756, voor $\frac{1}{6}$;

1) Zie Bijlage C.

2) *Stamboek*, van Haren, 4e gen. no. 5.

3) *Stamboek*, Huber, 5e gen. no. 2.

4) Zie Bijlage G.

5) De Crane, bl. 66.

6) *Inventaris van het archief*, no. 26.

Willem Anne van Grovestins voor $\frac{1}{6}$, zijn overgrootvader Douwe Sirtema van Grovestins was een volle neef van Binnert Heringa Sirtema van Grovestins, den vader van Eduarda Lucia van Grovestins, die in de akte van 1756 voorkomt 1); Ds. Hillebrandus Menten, predikant te Leeuwarden nom. uxor. en Ds. E. Meinarda, predikant te Hallum nom. uxor. te zamen voor $\frac{1}{6}$; hoe deze twee aan het stemrecht kwamen heb ik niet kunnen ontdekken; waren zij door hunne vrouwen misschien verwant aan Eduarda Lucia van Haren, en haar tweeden man J. R. van Syghers tot de Vennebroek? Eduarda Lucia van Haren komt in de Besoignes van 1737 onder de collatoren voor; Dominicus Hamerster, evenals in de akte van 1756, voor $\frac{2}{3}$ of $\frac{1}{4}$; N. Muis en N. Brokus nom. uxor. voor $\frac{1}{3}$; ik vermoed, dat hier eene fout in schuilt, N. Muis zal wel moeten zijn H. (Helena) Muis, N. Brokus moet zijn J. W. Brookes, die gehuwd was met Henriette Wilhelmina Muys, zij waren dochters van Weyer Willem Muys, dien wij in de stukken no. 20, 22 en 23 aantreffen. Het verdient opmerking, dat hier de beide dochters worden genoemd, terwijl toch naar 't schijnt het huis na den dood der moeder gekomen is aan Henriette Wilhelmina, en dat de zoon van Muys, Jan Hendrik Willem Muys, ontbreekt 2). Isaac Telting namens zijne vrouw Elisabeth van Ranouw

1) Zie *Stamboek*, Grovestins. Frederik Sirtema van Grovestins en Oene Sirtema van Grovestins waren broeders, 10e gen. no. 3 en 8. Frederik had een zoon Binnert Heringa Sirtema van Grovestins, Oene had een zoon Douwe Sirtema van Grovestins, 11e gen. Binnert had o. a. eene dochter Edwert Lucia Sirtema van Grovestins, Douwe had o. a. een zoon Jan Sirtema van Grovestins, 12e gen. Jan had o. a. een zoon Douwe Sirtema van Grovestins, 13e gen. b no. 2. Deze was de vader van Willem Anne Sirtema van Grovestins, 14e gen. no. 2.

2) Zie Bijlage G.

voor $\frac{1}{8}$, evenals in het stuk van 1756. De huizen worden niet genoemd.

Den 1 April 1806 wendden Wybrandus Verwey te Franeker en Alexander van Giffen te Birdaard en Janum zich namens hunne zonen, die destijds gebeneficiëerden waren, tot collatoren met een verzoek om ten laste van het leen eene som te mogen negotiëren tot herstelling van een huis en schuur 1). Op dat verzoek werd gedisponeerd door J. Mebius, Tettje Scheltema, wed. A. Telting, Baukje J. Vogelzang, wed. Jan Adama, J. L. Huber voor zich en wegens zijne zuster en de erfgenamen van zijne overleden broeders, B. W. van Welderen Rengers als erfgenaam van zijn vader E. S. G. J. van Burmania Rengers en J. S. G. J. v. B. Rengers als erfgenaam van zijn vader voor $\frac{1}{24}$. Johannes Mebius was een zoon van A. M. Mebius en Wemelia Wielinga, die vroeger gehuwd was geweest met Ulrich Joan Huber; Johannes Lambertus Huber was een kleinzoon van dezen; Ulrich Joan was een zoon van Hermanus Huber en alzoo een kleinzoon van den Hoogleraar Ulrich Huber 2). Tettje Scheltema, mijne overgrootmoeder, was gehuwd geweest met Albartus Telting, die een broederszoon was van Isaac Telting, dien wij genoemd vonden in het stuk van 1756 en de latere concept-akte 3). Jan Adama, wiens weduwe hier voorkomt, was waarschijnlijk een zoon van Sipke Adama en Christina Osten, die in Februari 1784 eigenaren waren geworden van Botniahuis aan de Breede plaats 4). De heeren Rengers, die hier voorkomen, moe-

1) *Inventaris van het archief*, no. 28.

2) Zie Bijlage E en *Stamboek*, Huber, 3e gen. no. 6, 4e gen. B no. 2, 5e gen. no. 3, 6e gen., 7e gen. a no. 4.

3) De *Cranc*, bl. 67 en 68.

4) Zie Bijlage G.

ten zijn geweest Bernard Walraad van Welderen Rengers en Justinus Sjuck Gerrold Juckema van Burmania Rengers, zonen van Egbert Sjuck Gerrold Juckema van Burmania Rengers, die 24 Februari 1806 overleden was 1). Op welken grond J. S. G. J. v. B. Rengers zich kwalificeerde als voor $\frac{1}{24}$ gerechtigd is mij niet gebleken. Egbert Sjuck Gerrold Juckema van Burmania Rengers was de eenige zoon uit het eerste huwelijk van Sjuck Gerrold Juckema van Burmania Rengers, die in het stuk no. 20 vertegenwoordigd werd door Duco Gerrolt Martena van Burmania, in het stuk van 1735 werd vermeld, voor wien Burmania mede requesteerde in de Besoignes van 1737, en die in de akte van 1756 en in de latere concept-akte zelf optrad. Hij was het eenig kind uit het huwelijk van Egbert Rengers en Titia Barbara van Burmania 2).

Eindelijk vinden wij nog in het leensarchief een paar lijsten van collatoren, de eene van 1806, de andere ongedagteekend, doch die in of na 1840 moet zijn opgesteld 3). In de eerste vindt men bij de familie Rengers aangeteekend »wegens Sjaardemaland'' en bij de wed. Adama »wegens haar huis''; in het andere stuk komen voor Oeke en Gerlofke Adama »als eigenaressen van klein-Botniahuis te Franeker'' en Mr. Albartus Telting »als eigenaar van Martenahuis te Franeker.''

Uit het voorafgaande blijkt, dat sedert het begin der vorige eeuw de collatoren zich krachtens hun eigendoms-

1) *Stamboek*, Rengers, 12e gen. no. 1, 13e gen. a no. 3 en 4.

2) *Stamboek*, Rengers, 10e gen. A no. 1, 11e gen. no. 1, 12e gen. no. 1 en Bijlage C.

3) *Inventaris van het archief*, no. 29. De tijdsbepaling volgt daaruit, dat daarin voorkomt „de jonge advokaat Jan Andreae," en Johan Hendrik Beucker Andreae is gepromoveerd 22 Mei 1840 op de bekende dissertatie *de Origine juris municipalis Frisici*.

recht van zekere huizen als gerechtigd beschouwden tot de collatie, en dat het collatierecht geacht werd afhankelijk te zijn van den eigendom dier huizen.

Die beschouwing kan voor den toenmaligen tijd, althans wat sommige der collatoren betreft, juist zijn geweest, maar onjuist is zeker de stelling, dat dit ook reeds oorspronkelijk zoo geweest zou zijn. Wel oefenden reeds in de 16^e eeuw de eigenaren van Sjaardemastins, Roordaburg, Martenahuis, Dekamahuis en de Botniahuizen het stemrecht uit, doch niet als eigenaren dier huizen, maar krachtens erfrecht en omdat zij behoorden tot de familie van den stichter.

De collatoren in het begin der vorige eeuw hadden, althans eenigen hunner, het collatierecht, omdat hun dit met den eigendom der huizen was overgedragen. Dit was, zooals wij zagen, het geval met de eigenaren van Martenahuis, Dekamahuis, Roordaburg en Botniahuis aan de Breede plaats. Daarentegen was het stemrecht der familiën Rengers, Grovestins en van Haren niet afhankelijk van den eigendom van Sjaardemaslot, al wordt dit ook in vroegere en latere stukken zoo voorgesteld, maar omdat zij verwant waren aan het geslacht Sjaardema 1). Sjaardemaslot is in de vorige eeuw afgebroken, ook de grond, waar het stond, is in andere handen overgegaan; maar daarmee is het stemrecht niet vervallen. Daarentegen oefent onze familie nog het stemrecht uit als verbonden aan Martenahuis, en de Diakenen der Hervormde gemeente als beheerders van het Diakoniehuis, het vorige Botniahuis aan de Breede plaats 2). Roordaburg was waarschijnlijk vóór 1767 reeds afgebroken. Het stemrecht, dat toen als verbonden met den grond door naasting aan J. L. Huber en J. Mebius is

1) Zie Bijlage C.

2) Zie Bijlage G.

gekomen, is later door de familie Huber, waarschijnlijk ten gevolge eener overeenkomst met Mebius, afgescheiden van het onroerend goed uitgeoefend 1). Het stemrecht aan den eigenaar van Dekamahuis toekomende is in Maart 1737 van het huis afgescheiden en geschonken aan D. Hamerster en zijne echtgenoot, en wordt tegenwoordig uitgeoefend door de familie Hamerster 2). Eindelijk het stemrecht, dat de vroegere eigenaren van Botniahuis tegenover het Stadhuis hadden, niet als eigenaren van dat huis, maar als behorende tot het geslacht van den stichter, is niet met dat huis in andere handen overgegaan 3).

1) Verg. Bijlage E.

2) Verg. Bijlage F.

3) Zie boven bl. 30 noot.

Bijlage A.

In dy namma Goden amen. Int jeer ws Heren tusent fyfhundert ende tyæn den saenende tweinstichte dey in Majjo soe hab ick Edwar Zijarda bitocht dat ick bin een sterflick menscke ende dat ick naet sykera hab dan dy daed ende naet oensykera dan dye wra des daedes ende byrauvet van God mijn syoen ende cranck van lichaem, mer sterck ende foerstandel van sinnen ende hab roepen dissen notarium ende orkenen ney scriouwen ende hab by scaet dat ick myn leste wille hab wtsprizen ende hab myn testament jef lesta willa bytyoehd ende wil dat dit schil wessa myn testament nuncupatyf of lesta willa of codicil of alst alderbest mejj staen nej dae riuchten gaestelick of wraudsk ende hab openbieret ende wtsprizen dae naemen myner eerwen ende dyoe schickinghe myner gueden ney scriouwen mit myn selwis mond ende lessa lieten wt myn byfel by dissen notarium ende orkenen ney scriouwen mit foerstand ende witschipschaps myns foerstanden ende hab mecket eeruen mijner gueden mij foerlienighet van God van himelrick. Int aerst hab ick God byfellen ende Mariam dyo moeder Godes ende mijn heyligha patroen sinte Marten mit alle lyæfwe goeden heilighen mijn zyel ende hab byeret myn legghersted by sinte Marten in Fraenkera tzerka by myn sillighe moeder but tzyærda ende bispreck sinte Marten voer myn leggher stoel tree enckel gouden. Item dae trie haedprijesteren elck tweintich stuveren ende dat fieraerda leen 1) alsoe fulla als dier een aijn priester op compt of alst een capellaen bytyennet. Item dy priesster op sinte Thomas altaer tyæn stuveren. Item alda heer meynert vijf stuveren. Item heer Johannes comen pieters ende heer claes elck tyæn stuveren. Item heer Godsfriond tjaen stuveren willer dat wijd wetter werepa soe lang als hij dat lien bywennet ende wil hy dat naet dwaen soe schel hy habba saen stuveren. Item heer Remmet tyæn stuveren. Item elke altaer in Fraenkera tzerka die wyd sint elck een hael pond wax ende dat heilighe sacraments altaer een pond wax. Item soe bispreck ick Eeduer zyaerda fyf ende tweintich jeradeel ende alsoe langh alsma deelt soe schelma jaen om Goden willa vijf rogghenbraed ende trya sticken butera fyf ende tweintich jera langh. Item Ogha claester bispreck ick twier enckel gou-

1) *Waarschijnlijk*: tjaerda leen.

den tho timmert. Item dat claester thoe Staveren een rinsgolden ende myn twae niften Hera dochteren elck alsoe fulla. Item dat claester dier maester jws kynden in sint bispreck ick sex enckel golden tho timmert ende elck van myn niften een enckel golden. Item dat claester tho Monkebayum tree enckel gouden toe timmert ende dae nonnen thoe recreacij twier enckel gouden. Item lunlu lyoenna tzerka ende anighun elck een enckel gouden. Item toe harns sinte michiels tzerka twier enckel golden ende dat gasthuys tzerka een enckel golden. Item dijoe tzerka toe firdghum twier enckel golden ende dij personna een enckel golden ende myn landsate toe firdghum tree enckel golden dae schelma hem kyrta in dae hier in syn gued. Item dijoe tzerka toe witmersum twier enckel golden ende dij personna een half golden ende dae ora priesteren aldier een half golden rinscholden. Item tho arum dij tzerka een enckel golden ende dae priesteren aldier een enckel golden dy personna den trimdeel ende dae ora priesteren den twadeel. Item toe arum ende witmersum een grau half lecken toe den arme huyssitten bihoef. Item toe betighum een grau half lecken tho den arme thoe betighum treedalen 1) ende dy tzerka een enckel golden. Item op dronrijp dy tzerke toe timmert een enckel golden ende dae schaemele aldieer een grau half lecken ende dy personna aldieer een half enckel golden ende elck priester aldieer een oert golds. Item bispreck ick Eeduer zyaerda ende boeckija wr fraenkeradeel toe elke tzerka wr dy deel tweintich stuveren ende dae personna in (?) dae deel twae pond ende elke jungher priester een pond ende heer simon toe peijns een enckel golden. Item foerd hab ick Eduer zyarda mecket eerven mijnre gueden my foerlienighet van God van himelrick ende hab hyare namen mynre eerven wtspritzen mit myns selvis reed (?) ende hadde lessa liete voer dissen notarium ende orkenen ney scriouven wal bitocht ende mit gueder biried ende foertochte sinnen als suob zyarda mijn dochter zilligha jarich hottingha ney lieten wedue ende lutke tyard zyarda dochter myns kijnds kijnd gherrold a hereems wyf tot eerven mynen gueden neij scriouven wtsejd dat ick bispritzen hab in manieren ney scriouven myn gueden toe hebben ende hier mej deeld toe wessen. Item int aerst schel suob voirser: habba in fraenkere disse vijf steden. Item simon pieter z. steed mit sijn steegh dieroen. Item isbrand simon z. steed. Item lolka steed. Item aucke steed. Item hyr toe jen schel lutke gherrold wyf hadde

1) Dit woord is niet goed leesbaar door de vouw in het perkament.

dissen ney scriouven steden. Item gysbert pieter z. steed, reynier reynier z. steed, jan lambers z. steed. Item sibrich jan martens steed. Item heyn lamber z. steed. Item sibla steed ende sibbel schel dyoe steed halda ende habba toe hyare lijf stond soe fier als joe in fraenker wenneth ende hyra kynden schellet aec dijn steed habba toe hijra lyfstand ney hijare moer ist secke datze in fraenker blyouvet mitter wen ende ney hyare daed schel disse steed comme oen lutke voirser: of hijare kijnden. Item suob voirser: schel habba disse ney scriouven steden dier hieten dat rondiel in fraenker als fan sijthie pelsers huijs of toe comen pieter toe wtseijd by ellaka sida een huijs steed of hyr toejen schel lutke voirser: habba dissen ney scriouven steden, int aerst gerbrant comen pieter steed mit alla steden toe dat tzerck hof toe. Item jungha jarich herez: bispreck ick dae tree steden nest dae cruës broeren binnen fraenker op dyo schil banck ende achte half pondsmieta toe cubaerd ende fyftich ringsolden oen jeld. Item maester jws sinnen schellit habba comen pieter steed mit dae twier steden by elka sida een van comen pieter steed voirser: ende dier thoe fyftich ringsolden. Item ju dekema sinnen als jarich ende sicka bispreck ick jan boeckholts steed ende his lambert steed. Item dae steden dier jan vibis op wenneth ende renick lyoella steed dier hy op pligha thoe wennijen bispreck ick frouck jarich dochter op nyeland. Item dae fiouwer steden als jan hart steed tiard sarlis alda steed ende dirck timens steed schillen myn eerven habbe als suob dae twier dier lidza nest hyare dochters steden dier ick Eeduer hyarem jouuen hab ende lutke voirser: myn ora eerf schel dae ora twier steden habba voirser ende van dissen fiouwer steden schellet suob ende lutke voirser: myn eerven tretien jeer langh jaen elkis jeer om Goden wille een grau half lecken ende een scuta turf van dyoe hier ende meijt naet soe fulla foerstrecka soe schel suob ende lutke voirser: thoe lijka dier soe fulla op lidza dattet soe fulla foerstrecka meij als voirser: Ende sinna dae renten meer dan voirser: dat schilletze om Goden wille jaen. Item suob schel aec habba douua wtzes steed ende syreck broertties steed hier toe jen schel lutke habba andries van leijen steed ende dy steed van hessel aesgen' huijs steed. Item suob voirser: schel habba geert kerstiens steed sterka douua steed alyd sythia scroer wedue steed heyn liemers steed ende tyessa steed. Item hijr toe jen schel lutke habbe voirser: dirck messelaer steed claes thomas steed jeththie waghenaer steed ende ade dreggher steed. Item in padmos schel lutke habba dae vijf steden van epo scriver huijs steed of toe jacop

hessels huys thoe mit dy eker dier nu jelt een tonna hamburger biae. Hier toe jen schel suob voirser: habba dae steden toe langwar thoe ende dae tree steden nest lutke steden schellet suob ner lutke habba mer dat schel wessa toe dae pryesters huijs ende altaers noedtrefticheed dier heer jan op tijnnel. Item by dae nye mollen sinne(?) sex steden van welka suob schel habba ker hockera tree joe nimmt ende lutke myn ora eerf schel dae ora tree steden habba. Item dae steden van dyoe noerder porte of sinne in(?) fioertien steden ende twae steden van dae fioertien steden dy ena heert toe sicka maester jansz. ende dy ora sicka scheltez. ende dae sex steden nest dae ekeren ende mit dae ekeren schel suob voirser: habba mit dy twen ende hiertoe jen schel lutke voirser: habbe dae sex steden nest dyo mollen. Item van viba steens buers huijs of sijnter nioeghentien steden van welka schel suob voirser: habba dae nioeghen steden van dy mollena of mej dy kampt dierma byen op halt. Item hier toe jen schel lutke habba daer ora nioeghen steden dier ney, ende agga backer schel syn steed habba toe syn lyfstand dier ick Eeduer voirser: hem bisprek ende neij syn daed schel hem lutke habba. Item dy langhe strijns of dae twuen soe hieten schel suob habba ende dy doela soe hieten schel lutka habbe. Item suob schel habba dae nioeghen steden of van dat alda riedhuijs toe recknien ende acht steden die ney schel lutke habba oen barent melijs huys toe. Item dae steden van sirek broerkis huijs of hietende dae greijden al toe katherina siurdz. wyf huijs dat schellen suob ende lutke myn aerwen toe gara habba hatter bytimmera is ende hatter naet bytimmera is schellis toe rieda dattet bytimmera wirt ende dae renten, profijt ende schaed schellis toe lijka habba. Item dae eefter steden als reynws eefter huijs ende hil jan gulis eefterhuijs ende aelke cortjans schel lutke voirser: habba, ende alla steden ende landen dier ick Eeduer zyaerda hab oppe campen schel lutke habba ende schillen blyouve by lutke huijs dier ick her jouuen hab in myn libben. Item dae ora eefter steden hier toe fara naet biscriouven schil suob habba bihalven dae steden ende eeftersteden dijr hyare dochteren habba schellen. Item dat huijs dier lutke in wenneth, ende dat blau layde huijs dier ick ende suob mijn dochter in wennije mey alla steden ende toe biheer, ney lwd ende tenoer des jefte brieves dier ick Eeduer zijarda lutke myn kynds kijnd jouuen hab in myn libben wil ick steed ende oenfoerbreeck halden habba in alla syn forma, articulen ende tenoer ende confirmijerya dat mey mijn daed ende lesta willa. Item suob schel habba disse gueden ney scriouven

op dronrijp int aerst iabbema gued dier jelt toe hier acht ende tritich enckel golden ende een fatten barg, hiertoe schel suob habba sibbrands gued dier jelt toe hier twae ende tritich enckel gouden ende doeda gued dier jelt thoe hier acht ende tweintich enckel golden ende een fatte bargh. Item goslicks gued oppe schinghen dier jelt tho hier fouver ende tweintich enckel golden hier tho uppe gued oppe rijp ende jelt toe hier tolf enckel gouden ende treddehael enckel gouden wt claes pilgrums gued. Item andries gued toe coter hujs dier jelt tho hier tho wyelsryp fyftien enckel gouden ende twier davids golden. Ende sijthie gued toe firdghum ende jelt toe hier achten enckel gouden ende twier davids gouden ende een fatten bargh. Item hier thoe schel lutke habba myn kynds kijnd ende myn eerf epa gued toe tzalvert dier jelt toe hier sex ende fiortich enckel gouden ende lyoune ducke z. gued dier jelt tho hier tritich enckel golden ende hier tho pieter tzalvert gued dier jelt thoe hier sextien enckel gouden. Item hier thoe schelze habba bangha gued dier jelt toe hier sex ende tritich enckel golden hier thoe schil lutke habba griete gued toe molsaert dier jelt toe hier twa ende tweintich enckel golden. Item schel lutke aec habbe copers gued dier jelt toe hier fyftien enckel golden ende twier davids golden. Item suob ende lutke mijn eerven schellet thoe gara habbe halinghe gued op dronrijp ende jelt toe hier tritich enckel golden hit slach op of del tho lijke toe delen. Item suob schel foerd habba dat gued thoe doyum dier jelt toe hier achtende tweintich enckel golden, ende suob schel habba toe lollum katerina gued dier jelt toe hier tritich enckel golden hijr toe geerte in dae fenne dat principael gued dier jelt toe hier saen ende tweintich enckel golden ende dit schil suob habbat mit dae fennen. Item emka gued toe donghum dier jelt toe hier een ende tweintich enckel gouden schel suob habba. Item lutke schel habba tijs gued toe lollum. Item simon ruters gued. Item jan barents suagher gued ende hier toe schel lutke habba dat gued hietender thoe lyoella oppet west fraenker dier jelt thoe hier sex ende tweintich enckel gouden ende hier toe schel lutke habba sibbrands gued thoe donghum alst nu is mej douua tiaerdz. land dier jelt toe hier tweintich enckel golden, hier thoe schel lutke habba roedmersa gued thoe donghum ende dat gued thoe kinghum dier jelt nioghen enckel gouden mit dy hinxt foedinghe om dij ora winter. Item suob schel habba zyardema gued mey dae lesten dier eeduer zyarda dier op leijt ende op is, hier jen schel lutke habba edema gued mej sijn lesten. Item alda beestera gued alsoe fulla

als ick dieryn hab schel lutke ende maester ju twae dochteren habba ende schel lauvigha van dyoe eene op dae ora, ende dae gueden dier ick hab thoe arum ende witmersum schelle suob ende lutke thoelika habba bihalden sibalda gued dier lutke habba schel. Item dae sex pondamieten dier lidzen by dae twae stucken by dat riucht schel fokel hette dekema wyf habba mey dyoe lithie fenne dier hessel martena in syn hier hath ist seck datze toe fraenker compt mitter wen ende blyouvet aldier ende is dat naet soe schelt lutke habba. Item lutke schel habba dae hinsta fenne alsma ney harns faert thoe dy luffer sijda dier jelt acht enckel golden. Item piet smids fenne dier leijt tho dy riuchter hand alsma ney harns faert ende jelt trettien enckel gouden ende mit dy ora fenna dier oen dier jelt acht enckel gouden dier lutke habba schil. Item hier toe jen schel suob habbe pieter jesis twae fennen dier lidzen ney harns wt thoe dy luffer hand ende dae ena fenna jelt fyftehael enckel golden ende dae ora fiouver ende tied wigghers fenne dier leijt oen pieter jesis fenne dier jelt thoe hier fiouver enckel golden, ende dae twae stucken dier dat gheriucht stiet elk van tolf pondamieta dier elke stuck jelt acht enckel golden op al dulka miete dat dissen landen schillet ney suob daed oen sicka maester jwsz. ende oen sicka ju dekemaz. commen dier ick eeduer zyaerda hab bispritzen dae steden in fraenker. Item hier thoe schel suob habba acht pondamieta leeghland dier by dier jelden twier enckel golden. Item lutke schil habba jan gossen fenne dier jelt tree enckel golden. Item dae tolf of trettien kune (?) gong lidzenda om zyardema huijs schellet suob ende lutke thoe gara habba ende mit dat alda hoof ende stucken dier lidzen twisken claester ende dat alda hoof mit dae ora lythie sticken ende mit dae steden dier lyouue liemer op wenneth schellen suob ende lutke thoe gara habba. Item dat bil dier jelt fiouver ende tweintich enckel golden ende een half romunsek lecken schellen suob ende lutke toe gara habba. Item jan bylions fenne dier jelt trer en enckel gouden schel lutke habba. Item blomstera fenne dier leijt by dyoe noerderpoert dier jelt tolf enckel golden schel lutke habba, hier thoe jenst schil suob habba witsemera fenne dier jelt toe hier tiaen of elfke (?) enckel gouden. Item jacob backers fenne dier jelt tolf klinckerden gangber jeld ende jos backers fenne dier jelt fiouver . . . 1) cupers halve fenne dier jelt tredhael enckel golden ende dae fenna dier suob nu bruuck dier jelt fiouver enckel golden dier suob habba schil. Item suob

1) Onleesbaar door een scheur in het perkament.

schel habba jan borst fenne dier jelt fyf enckel gouden een oerd min. Item suob schel habba dae fenne dier gerrold ende lutke bruuck hebben uwer sommera hier tho jen schel lutke hadde dy mollenare-steed mej dyoe steed ende sijn huys mey syn fenne dier hij nu bruuck ende dyoe laen om dy singhel. Item dae lesten dier lidzen tho edum ende thoe lyoelle dier belestichet . . . 1) zyarda mej dier dae priesteren in fraenker tho heert dae tree enckel gouden renten mej dier eeduer hath 2) le gued. Item suob eeduers zyarda dochter schel habba alla gheriuchticheed dy dwae deel dier eeduer hath toe zyardema huys ende statte ende hoernlegher op aldulke miete dat ney suobbe daed of by hyare libben suobba riuchticheed schel komma oen sicka ende jarich ju dekema sinnen thoe lyka. Ende dae ora treemdeel van zyardema huys, statten ende hoernlegher schel habba lutke mijn kynds kijnd alsoe fulla gheriuchticheed als eeduer zijarda dier riucht op ende yn hath. Item galghe fennen schel suob ende lutke mijn eerven toe lika hadde. Item soe wil eeduer zyarda dat neij lutke daed schil hyare kynden of kyndskynden lauvighe op dat oer al ont dat leste ende naet op gherrold ende stervia (?) lutke kynden al thoe gara sonder kijnden of kyndskijnden soe schellen lutke gueden naet alheel fallen in fraemde handen mer dae twaedeel van myn gueden schel als den weer om comma op suob of hyare kynden. Ende dy twaedeel schel Gherrold of syn neijkommenen naer wtwise by gueder lyodema ried dier jae dan tziesen mej frienschip. Ende yn dae werren schil lutke habba ende junghe jans gued tzalvert schil suob hadde. Ende alle gueden hier naet biscriouven schellen mijn eerven suob ende lutke thoe like dele. Aling sonder ergalist in orkunde dissien testament of codicil of leste wille soe hab ick eeduer zyarda hier thoe roepen ende baden orkenen ende notarium ney scriouven dat dissien orkenen hyare sighelen wolde hinghie oen dissien brief ende leste wille als heer Reynner personna tzum, maester sicka thoe aesterbirum, heer barent perpetuus vicarius in sexbierum, heer johannes personna thoe firdghum, heer claes prebendarius in scalsum, heer douua pibez. wenheftich op dronrijp, dierick reijnerus voirser: bisiegle hab mey myn selm sighel voir my selm ende om heer claes prebendarius in scalsum bede willa, ende ick heer barent bisiegle hab voer my selm ende om maester sicke beden wille ende foert om heer claes pre-

1) Onleesbaar door een scheur in het perkament.

2) Onleesbaar, uitgesleten.

bendarius in sexbirum bede wille, ende ick heer douua johannes toe firdghum ende heer douua pibe z. wenhaftich op dronrijp biseghelt hebben wij ende alle orkenen foernaemd om eeduer tzyarda bede wille int jeer ende op den deij alst voirser: is.

(geteekend)

heer claes prebendarius in sexbierum.

(onder stond)

Ende ick remboldus wilhelmi van hasselt priester des stichts van wtrecht publicus apostolice sedis auctoritate notarius, want ic daer over ende an ghevest hebbe dat eeduer ziaerda hoer testament codicil off laeste wil alst bovenscreven is heeft ghemaeckt ende mij daertoe roepen ende beeden mijt die tughe voirser: daerom heb ic dit teghewoerdighe testament, codicil offt laeste wil myt een ander hant truelick ghescreven onderscreven myt myn selves hant in disse teghenvoerdighe forme ghemackt myt myn ghewontelike teeken ende hant ende naeme beteikent ende onderscreven toe een tughenysse alle voirser: saeken die anno quo supra.

(Ter zijde stond zijn monogram.)

(Lager geteekend)

Reynerus pastoir in tzum propria manu subscripsi.

Bernardus vicarius in sixtiberum propria manu subscripsi.

Johannes pastoir in firdghum propria manu subscripsi.

Dodo Pibonis presbiter propria manu subscripsi.

(Origineel op perkament met drie zegels, dat van den vicaris Bernard verloren.)

Bijlage B:

De afstammelingen van Suob Sjaerdema in de akte van 14 Maart 1540. (Zie boven bl. 10).

Edwert Sjaerdema , gehuwd met Douwe Tjaert Aylva. Sjaerdema , 4e gen. no. 2.

- Kinderen :
1. Tjaert Sjaerdema , gehuwd met Katryn Feykesd. Harinxma.
 2. Sicke Sjaerdema , gehuwd met Luts Juwsd. Harinxma.
 3. *Suob* , gehuwd met Jarich Epes Hottinga.

Sjaerdema , 5e gen.

1. Tjaert Sjaerdema had eene dochter Luts Sjaerdema , gehuwd met Gerrolt Taeckes van Herema. Sjaerdema , 6e gen. A. Herema , 3e gen. no. 3. Zij hadden 7 kinderen , waaronder eene dochter Edwert van Herema , gehuwd met *Aesge Aesges van Hoxwier* , die in de akte van 1540 voorkomt wegens de erfgenamen van Gerrolt van Herema en Luts Sjaerdema. Herema , 3e gen. no. 3 , 4e gen. C no. 3. Hoxwier , 3e gen. no. 2. Zie verder Bijlage C.

2. Sicke Sjaerdema stierf in 1487. Zijne weduwe Luts Juwsd. Harinxma overleefde hem ; zij stierf vóór 1535. Zij hadden één kind , Douwe van Sjaerdema , dat in 1506 ongehuwd overleed. Sjaerdema , 6e gen. B. In 1540 was dus deze tak uitgestorven.

3. *Suob Sjaerdema* , gehuwd met Jarich Epes Hottinga. Sjaerdema , 5e gen. no. 3. Hottinga , 3e gen.

- Kinderen :
1. Juw Hottinga.
 2. Tryn Hottinga.
 3. Here Hottinga.
 4. Both Hottinga.
 5. Jarich Hottinga.

Hottinga , 4e gen.

1. Juw Hottinga trouwde met His Keympesd. Unia. Hottinga 4e gen. no. 1. Unia, 4e gen. no. 8. 6 kinderen.

Dochter: Foockel van Hottinga, gehuwd met Juw Feyckes van Botnia. Hottinga, 5e gen. no. 3. Botnia, 5e gen.

Zoon: *Douwe van Botnia*. Botnia, 6e gen. no. 1.

Hij komt voor in de akte van 1540, als Dominicus van Botnia, van wege zijne moeder *Foockel*.

2. Tryn Hottinga trouwde met Juw Hettes Dekema. Hottinga, 4e gen. no. 2. Dekema, 4e gen. B, no. 1. 9 kinderen, waarvan 2 bij de eerste vrouw Ydt Unia.

Zoon: *Jarich van Dekema*. Dekema, 5e gen. no. 5.

Hij komt voor in de akte van 1540 voor zich zelven.

3. Here Hottinga trouwde met Tjets Haringhsd. van Harinxma. Hottinga, 4e gen. no. 3. Harinxma thoe Heeg, 3e gen. no. 4. 8 kinderen.

Dochter: Haringh Heresd. van Hottinga, gehuwd met *Sybrant Goffes van Roorda*. Hottinga, 5e gen. no. 4. Roorda van Tjummarum, 5e gen. no. 3.

Hij wordt in de akte vertegenwoordigd door zijn zwager *Here van Hottinga*. Hottinga, 5e gen. no. 3. Deze was pastoor te Franeker en heet daarom in de akte Heer Heere van Hottinga. *Stamboek*, II, 151, noot 20.

4. Both Hottinga trouwde met Hessel Sylzes Martena. Hottinga, 4e gen. no. 4. Martena, 3e gen. no. 2. 4 kinderen.

Dochter: Foockel van Martena, gehuwd met *Hans van Oostheim*. Martena, 4e gen. A no. 4.

Hij komt in de akte van 1540 voor namens *Both*, de moeder zijner vrouw.

5. Jarich Hottinga trouwde met a. His Wybesma. b. Agh Hessesd. Feytsma. Hottinga, 4e gen. no. 5.

Dochter: Frouck van Hottinga, gehuwd met Tjallingh Sydzes van Botnia. Hottinga, 5e gen. Botnia, 5e gen. 4 kinderen.

Zoon: *Jarich van Botnia*. Botnia, 6e gen. no. 1.

Hij komt in de akte van 1540 voor namens zijne moeder *Frouck*.

Bijlage C.

SJAERDEMA, SIAERDA, ZYAERDA.

(Grovestins, Rengers, Syghers).

Tjaert Sjaerdema had eene dochter *Luts van Sjaerdema* gehuwd met *Gerrolt Taeckes van Herema*. Sjaerdema, 6e gen. A en Herema, 3e gen. no. 3.

Kinderen van *Gerrolt van Herema* en *Luts van Sjaerdema* waren :

1. *Tjaert van Herema*, gehuwd met *Fouwel Wilcoosd. van Holdinga*.
2. *Anna van Herema*, gehuwd met *Schelle Sickes van Li-auckama*.
3. *Edwert van Herema*, gehuwd met *Aesge Aesges van Hoxwier*.
4. *Ath van Herema*, gehuwd met *Hette Aesges van Hoxwier*.
5. *Tryn of Catharina van Herema*, gehuwd met *Sicke Pieters van Cammingha*.
6. *Luts van Herema*, gehuwd met *Minne Wytzes van Cammingha*.
7. *Hylck van Herema*, ongehuwd overleden.

Herema, 4e gen. C.

In de overeenkomst van 14 Maart 1540, in de *Analecta*, komt *Aesgho van Hoxwier* als contractant ter andere zijde voor namens de erfgenamen van *Geroldt van Herema* en *Lutz Syaerda*.

Volgens twee stukken in het Franeker archief van 1552 en 1568, no. 72 en 136, schijnt *Eedwair van Herema*, wed. *Aesgha van Hoxwier*, destijds eigenares te zijn geweest van Sjaardemahuis. Over Sjaardemahuis zie voorts Bijlage D.

Luts van Herema en *Minne Wytzes van Cammingha* hadden twee kinderen, *Gerrolt van Cammingha* en *Luts van Cammingha*; de eerste huwde met *Ath Heresd. van Oekinga*, de tweede met *Carel Christoffels van Sternsee*. Cammingha-Eminga, 6e gen.

Zij komen voor in een stuk in het Franeker archief, no. 154.

In latere stukken, no. 275, vindt men Jr. *Car. van Sternsee* en Jufvr. *Anna van Egmond*, wed. *van Sallancy*, als procedeerende uit naam van de beneficianten van Sjaardemaprebende. Deze *Anna van Egmond van Meresteyn*, weduwe van *Peter de Chalsi*, was eene dochter van *Frederik Jans van Egmont van Meresteyn* en *Hectoria Hectorsd. van Hoxwier*, Vervou, aant. 2, welke laatste wederom eene dochter was van *Hette* of *Hector Aesges van Hoxwier* en *Ath van Herema*. Hoxwier, 3e gen. no. 1 en 4e gen. no. 5.

Volgens een stuk in het Franeker archief, no. 347, waren *Carel van Sternsee* en *Lucia van Cammingha*, zijne echtgenoot in 1597 bezitters van Sjaardemaslot. Zij zijn kinderloos overleden. Cammingha-Eminga, 6e gen.

Gerrolt van Cammingha en *Ath Heresd. van Ockinga* hadden o. a. eene dochter *Edwert van Cammingha*, welke huwde met *Ruurt Werps van Juckema*. Cammingha-Eminga, 7e gen. g no. 4.

Deze *Ruurd van Juckema* komt voor in een stuk in 't Franeker archief, no. 804, nomine filii.

Hij had bij zijne eerste vrouw één zoon *Gerrolt van Juckema*, die huwde met *Tieth Bartholtsd. van Douma*. Juckema, 8e gen. en 9e gen. no. 1.

Deze *Gerrolt van Juckema* komt in stukken in het Franeker archief, nos. 846 en 963, voor als eigenaar en bewoner van Sjaardemaslot.

Hij had éene dochter *Edwert van Juckema*, welke huwde met *Doecke Sjucks Martena van Burmania*. Juckema, 10e gen., en Burmania, 11e gen. d no. 2.

In een stuk in het Franeker archief, no. 1014, komt deze *Duco Martena van Burmania* nom. ux. *Eduarda van Juckema* voor als eigenaar van Sjaardemahof, en evenzoo op den plattegrond bij Schotanus als bewoner van Sjaardemaslot. Zie ook nog Franeker archief, no. 1219.

Deze echtelieden hadden onderscheidene kinderen:

1. *Titia van Burmania*, gehuwd met *Binnert Fredericks Heringa SIRTEMA VAN GROVESTINS*.
N.B. Van hier het collatierecht der familie *Grovestins*.
2. *Gerrolt van Burmania*, gehuwd met *Barbara van Burmania*.
3. *Sjuck Gerrolt Juckema van Burmania*, gehuwd met *Josina Susanna Zeyno-Joachimsd. van Welvelde*.

4. *Catharina Beatrix van Burmania*, gehuwd met *Otto Zeino-Joachims van Welvelde*.
5. *Duco Martena van Burmania*, gehuwd met *Sjouck Bartholtsd. van Douma*.
6. *Frouck van Burmania*, gehuwd met *Willem Ernstes van Haaren*.
7. *Taco van Burmania*, ongehuwd overleden.

Burmania, 12e gen.

No. 1. *Titia van Burmania* gehuwd met *Binnert Fredericks Heringa Sirtema van Grovestins*.

- Kinderen :
1. *Frederick Sirtema van Grovestins*.
 2. *Richarda Lucia Sirtema van Grovestins*.
 3. *Binnert Heringa Sirtema van Grovestins*.
 4. *Duco Edzart Sirtema van Grovestins*.
 5. *Edwert Lucia Sirtema van Grovestins*.
 6. *Gerrolt Ruurd Sirtema van Grovestins*.

Grovestins, 11e en 12e gen.

No. 2. *Gerrolt van Burmania*, gehuwd met *Barbara van Burmania*.

Hunne kinderen zijn jong overleden, met uitzondering van *Duco* of *Duco Gerrolt Juckema Martena van Burmania*, gehuwd met *Doeckje* of *Duonia Dorothea van Burmania*.

Burmania, 13e gen. f.

No. 3. *Sjouck Gerrolt Juckema van Burmania*, gehuwd met *Josina Susanna Zeino-Joachimsd. van Welvelde*.

- Kinderen :
1. *Zeino Joachim Welvelde van Burmania*.
 2. *Duco van Burmania*.
 3. *Eduarda Lucia van Burmania*.
 4. *Titia Barbera van Burmania*, gehuwd met *Egbert Edzarts RENGERS*.

N.B. Van hier het collatierecht der familie *Rengers*.

Burmania, 13e gen. g.

No. 4. *Catharina Beatrix van Burmania*, gehuwd met *Otto Zeino-Joachims van Welvelde*.

Een zoon *Jan van Welvelde*, ongehuwd vóór zijne moeder overleden.

Burmania, aantek. 92.

No. 5. *Duco Martena van Burmania*, gehuwd met *Sjouck Bartholtsd. van Douma*.

Eene dochter : *Doeckje* of *Duonia Dorothea van Burmania*,

gehuwd met haar vollen neef *Duco* of *Duco Gerrolt Juckema Martena van Burmania*. Zie boven.

Burmania, 13e gen. h.

No. 6. *Frouck van Burmania*, gehuwd met *Willem Ernstes van Haren*.

- Kinderen :
1. *Adam Ernst van Haren*, gehuwd met *Amelia Henriëtte Wilhelmina David-Constantijnsd. barones du Tour*.
 2. *Duco Gerrolt van Haren*, jong overleden.
 3. *Catharina van Haren*, gehuwd met *Jan Douwes Sirtema van Grovestins*.
 4. *Duco van Haren*, ongehuwd overleden.
 5. *Eduarda Lucia van Haren*, gehuwd met a. *J. van Canter* (heer van *Ter Borch*, van *Haren*, aantek. 14), b. met *J. R. VAN SYGHERS tot de Fennebroeck*.

N.B. Van hier het collatierecht van de familie *Blomberg*.

6. *Elisabeth Titia van Haren*, gehuwd met *Hendrick Casimir Hans-Willems baron van Plettenberg*.

Van Haren, 4e gen.

In het accoord uit het begin der vorige eeuw (tusschen 22 Oct. 1731 en 14 Maart 1737, zie boven bl. 562 volg.) komt voor Jhr. *Duco Gerrolt Martena van Burmania*, grietman van Wijmbritseradeel, te Ysbrechtum. Dat zal moeten zijn de tweede zoon van *Sjuck Gerrolt Juckema van Burmania* en *Josina Susanna Zeino-Joachimsd. van Welvelde*, geb. Dec. 1687, overl. 4 Sept. 1746. Burmania, 13e gen. g no. 2 en aantek. 126.

Hij komt voor zich zelve en als curator over Jhr. *Sjuck Gerrolt Rengers*, grietman over Franekeradeel.

Deze *Sjuck Gerrolt Juckema van Burmania Rengers* was de zoon van *Egbert Edzarts Rengers* en *Titia Barbera van Burmania*, de jongste zuster van *Duco van Burmania*, geb. 6 Maart 1713, overl. 30 Maart 1784. Hij was in 1732 grietman van Franekeradeel geworden.

Rengers, 11e gen. no. 1 en aantek. 44.

Voorts als conjuncta persona de rato caverende voor de kinderen en erfgenamen van vrouw *Titia van Burmania*, in leven huisvrouw

van Jhr. *Binnert Heeringa van Grovestins*. Zie boven. Zij was eene moei van *Duco van Burmania*.

En voor de kinderen, kinds kinderen en erfgenamen van vrouw *Frouck van Burmania*, in leven huisvrouw van Jhr. *Willem van Haren*, mede eene moei van *Duco van Burmania*. Zie boven.

Dezen waren volgens dit stuk eigenaren van Sjaardemastins, en zoo moet het ook geweest zijn, want de eenig overgebleven zoon van *Gerrolt van Burmania*, met name *Duco*, en de eenige dochter van *Duco Martena van Burmania*, met name *Doeckje*, die samen waren gehuwd, waren beide reeds in 1700 kinderloos overleden. *Burmania*, aantek. 131. De broeder van *Duco Gerrolt Martena van Burmania*, den eersten comparant in de akte, met name *Zeino Joachim Welvelde van Burmania*, die gehuwd was met *Hylck Hobbe Esaiasd. van Aylva*, was 14 Februari 1710, zijne vrouw 11 April 1715, mede naar 't schijnt kinderloos, overleden. Zijne zuster *Eduarda Lucia van Burmania* was 11 Maart 1704 ongehuwd overleden. Eveneens was *Catharina Beatrix van Burmania*, weduwe van *Otto van Welvelde*, 29 April 1710, en haar eenige zoon *Jan van Welvelde* 's daags te voren gestorven.

Burmania, aantek. 92.

Volgens de overeenkomst van Maart 1735 (zie boven bl. 565) schijnt het evenwel, dat Sjaardemaslot oorspronkelijk, krachtens testament van *Duco Martena van Burmania* † 14 December 1692 en zijne vrouw *Edwert* of *Eduarda Gerroltsd. van Juckema* † 3 Februari 1682, in eigendom is gekomen aan hunne dochter *Catharina Beatrix van Burmania*, weduwe van *Otto van Welvelde* en aan hunne schoondochter *Sjouck Bartholtsd. van Douma*, weduwe van *Duco Martena van Burmania* als moeder en voogdes over hare dochter *Doeckje van Burmania*, terwijl het bij onderverdeeling tusschen deze twee is toebedeeld aan de wed. van *Welvelde*, zoodat de comparanten in deze beide akten den eigendom hebben verkregen als erfgenamen van laatstgenoemde.

Bijlage D.

De beide Sjaardemahuizen.

Er waren vroeger te Franeker twee Sjaardemahuizen, het eene in het land aan het westeinde der stad, gewoonlijk het Sjuwkeland geheeten, naar een eigenaar uit het laatst der 16e eeuw, Carel van Sternse, ook Sternse-slot genoemd; volgens het *Stamboek*, II, 252, aantek. 9, was dit in 1449 gesticht door Edwer Sjaarda en haar echtgenoot; het andere ten westen van de kerk, naar een eigenaar uit het midden der 16e eeuw, Minne Wytzes van Camminga, ook Cammingahuis genoemd, tegenwoordig het logement de Valk.

Het eerste behoorde in 't begin der 16e eeuw waarschijnlijk aan Edwer Sjaarda en Luts Juwsd. Harinxma, de weduwe van haren zoon Sicke Sjaardema, zooals men mag opmaken uit het testament van Edwer Sjaarda van 27 Mei 1510, Bijlage A. Ik vermoed dat het bewoond werd door Luts Harinxma, want deze stelde in 1522 Gerrolt Herema en Luthia Ziarda, hare nicht, in het bezit van het slot (*Register van het archief*, no. 20). Zie ook boven bl. 543.

Het tweede behoorde waarschijnlijk aan Edwer Sjaarda en werd door haar en hare dochter Suob, de weduwe van Jarich Hottinga, bewoond, zooals ik opmaak uit haar testament. Zij schonk dit huis 28 Januari 1510 aan evengenoemden Gerrolt Herema en Luthia Ziarda, hare kleindochter (*Register van het archief*, no. 12). Zie ook boven t. a. pl.

Na haren dood in dat zelfde jaar, werd bij de boedelscheiding in 1511 het eerstgenoemde Sjaardemahuis toebedeeld aan Gerrolt Herema en Luts Sjaarda. *Stamboek*, II, 252, aantek. 9.

Gerrolt van Herema en Luts Sjaarda waren dus nu eigenaren van beide huizen en werden, gelijk ik opmerkte, in 1522 in het bezit gesteld van het eerstgenoemde.

In 1552 komt als eigenares van het Sjaardemahuis in het slotland voor Eedwair Herema, weduwe Aesgha van Hoxwier (*Register van het archief*, no. 72). Zij was eene dochter van Gerrolt van Herema en Luts Sjaarda (zie boven Bijl. B en C), en zal dus het

huis van hare ouders hebben geërfd. Ook in een stuk van 21 November 1568 komt zij als zoodanig voor (*Register van het archief*, no. 136). Eindelijk wordt in haar codicil van 15 Maart 1576 eene jaarlijksche rente gelegateerd ten profijte van de beide Sjaardemahuizen (*Register van het archief*, no. 154).

Het andere Sjaardemahuis bij de kerk behoorde blijkens het stuk van 1552 aan Minne van Camminga. Deze was gehuwd met Luts van Herema, mede eene dochter van Gerrolt van Herema en Luts Sjaarda (zie Bijlage C), dus eene zuster van Eedwair van Herema. Volgens het *Stamboek*, II, 51, aantek. 41, had zijne vrouw hem dit ten huwelijk aangebracht. Zie ook boven bl. 553. Zij had het zeker geërfd van hare ouders, aan wie het door hare grootmoeder geschonken was. In een stuk van 25 Mei 1568 komt Minne van Camminga weder als eigenaar voor (*Register van het archief*, no. 133). In het codicil van 1576 wordt het genoemd »t huis bij de Kerk alwaar Minne van Cammingha in gerust is." Hij was overleden in 1561.

Minne van Camminga en Luts van Herema hadden twee kinderen Gerrolt van Camminga en Luts van Camminga, die huwde met Carel van Sternse. *Stamboek*, Cammingha-Eminga, 6e gen. Zie ook Bijl. C.

Volgens het *Stamboek*, II, 252, aantek. 9, vermaakte Edwer van Herema het Sjaardemahuis in het slotland aan hare nicht Luts van Camminga, de echtgenoot van Carel van Sternse.

Of ook het andere Sjaardemahuis na den dood van Minne van Camminga is gekomen aan Luts, dan wel aan haar broeder Gerrolt, kan ik niet bepalen. Maar in een stuk van 25 November 1598 komen Carel van Sternse en Luts van Camminga voor als bezitters van de beide huizen. (*Register van het archief*, no. 347. Zie ook boven bl. 558). Zij zijn kinderloos overleden.

In een stuk van 2 Juli 1631 komt Ruurd van Juckema nomine filii voor als eigenaar van Sjaardemahof (*Register van het archief*, no. 804) en in stukken van 15 Juli 1637 en 18 November 1648 wordt Gerrolt van Juckema genoemd als eigenaar van Sjaardemahuis (*Register van het archief*, nos. 846 en 963). Ruurd van Juckema was gehuwd met Edwert van Camminga, eene dochter van Gerrolt van Camminga en Ath Heresd. van Oekinga. *Stamboek*, Cammingha-Eminga, 7e gen. g. no. 4. Zij hadden een zoon Gerrolt, die in de akte van 1637 voorkomt. Zie ook Bijl. C. Ik vermoed dat Edwert van Cammingha, de vrouw van Ruurd van

Juckema, Sjaardemahuis geërfd heeft van hare mooi Lutz van Camminga, de echtgenoot van Carel van Sternse; want haar vader Gerrolt van Camminga was volgens het *Stamboek*, Cammingha-Eminga, 6e gen., in 1589 overleden, terwijl Lutz van Camminga en Carel van Sternse in 1598 nog leefden. Sjaardemahuis is dus niet aan Gerrolt gekomen en Edwert kon het mitsdien niet van haar vader hebben verkregen.

In 1629 werd Sjaardemahuis bewoond door den beroemden Descartes; hij had het gehuurd van Gerrolt van Juckema, die op Cammingaburg bij Leeuwarden woonde. Op Sjaardemahuis schreef hij zijne *Méditations métaphysiques*, die in 1640 werden uitgegeven. Zie J. Millet, *Histoire de Descartes avant 1637*. Paris, 1867, p. 202 suiv.

Gerrolt van Juckema komt in stukken van 11 Maart 1645 en 1 December 1646 ook voor als eigenaar van het andere Sjaardemahuis, Cammingahuis (*Register van het archief*, nos. 917 en 932). Hij was dus toen eigenaar van de beide huizen. Ook dit andere huis zal zijne moeder Edwert hebben geërfd van hare mooi Lutz.

In stukken van 8 Maart 1652 en 4 November 1670 vindt men Duco Martena van Burmania als eigenaar van Sjaardemaslot (*Register van het archief*, nos. 1014 en 1219). In 1652 werd het bewoond door Bartolt van Oostheim. Op den platten grond van Franeker bij Schotanus (1664) wordt Duco Martena van Burmania aangegeven als bewoner van Sjaardemaslot.

In een stuk onder no. 1221 van het *Register* (1670?) komt hij voor als eigenaar van Cammingahuis. De beide huizen behoorden hem derhalve toe. Hij was gehuwd met Edwert van Juckema, dochter van Gerrolt van Juckema en Tieth Bartholtsd. van Douma. *Stamboek*, Juckema, 10e gen., Burmania, 11e gen. d no. 2. Zijne vrouw heeft dus waarschijnlijk de beide huizen geërfd van haren vader.

Hoe het verder met Cammingahuis, de Valk, is gegaan, is mij niet bekend, daar ik hieromtrent geene nasporingen heb gedaan, omdat het met Sjaardemahuis niet in verband stond.

Volgens een stuk van 1735 (zie boven bl. 31) is Sjaardemaslot met andere goederen krachtens testament van Duco Martena van Burmania en Edwert van Juckema gekomen aan hunne dochter Catharina Beatrix van Burmania, weduwe van Otto van Welvelde en aan hunne schoondochter Sjouck Bartholtsd. van Douma, wed. van Duco Martena van Burmania, als moeder en voogdes over hare dochter Doekje van Burmania, en bij scheiding toebedeeld aan eerstgenoemde.

Na den dood van Catharina Beatrix van Burmania, 29 April 1710, is Sjaardemaslot gekomen aan Duco Gerrolt Martena van Burmania, Sjuick Gerrolt Rengers, de erfgenamen van Titia van Burmania, huisvrouw van Binnert Heringa van Grovestins en de erfgenamen van Frouck van Burmania, huisvrouw van Willem van Haren. Zie boven bl. 28.

Verg. hierbij over de familie-betrekking dezer laatste eigenaren van Sjaardemaslot de Bijlage C.

Tusschen de jaren 1735 en 1740 is het slot afgebroken. Zie boven bl. 31 noot 2.

Bijlage E.

ROORDABURG, buiten 't Oost aan de trekvaart.

In de akte van 14 Maart 1540 (zie boven bl. 10) komt onder de collatoren van Sjaardemaleen voor *Sybrant Roorda*; hij was gehuwd met *Haringh Heresd. van Hottinga*. Zie *Stamboek*, geslacht *Roorda*, van *Tzummarum*, 5e gen. no. 3.

Zij hadden o. a. een zoon *Goffe van Roorda*, gehuwd met *Machtelt van Naerden*, 6e gen. no. 3.

Dezen hadden een zoon *Sybrant van Roorda*, gehuwd met *Teth Siptsd. van Goslinga*, 7e gen. b no. 2.

Zij hadden één kind *Perck van Roorda*, gehuwd met *Pybe Sydzes van Eminga*, 8e gen.

In het Proclamatieboek van Franeker, 8 Sept. 1609 en 25 Jan. 1611, komen deze echtelieden voor.

Volgens Ms. aantekeningen van E. M. van Burmania, was in 1623 Paerck Roorda, wed. Pibo Eminga, op Roordaburg o. a. collatrice van Sjaardemaleen.

Dezen hadden o. a. een zoon *Albert Sybrant van Eminga*, eerst gehuwd met *Maria George Wolfgangs. Barones thoe Schwartzenberg*, vervolgens met *Fockel Julius-Dominicusd. van Botnia*, zonder kinderen overleden. Zie geslacht *Eminga*, 6e gen. no. 2, 7e gen. b no. 2.

Volgens het Proclamatieboek woonden in Jan. 1656 Jhr. *Albert Sybrand van Eminga* en *Fockel van Botnia* op Roordaburg. Zie ook Mr. A. Telting, *Botniahuis*, bl. 21, 22, volgens wien zij ook Botniahuis tegenover 't stadhuis bewoonden.

In Februari 1691 verkocht, volgens het Proclamatieboek, vrouwe *Catharina van Aggema*, wed. den heer Capitein *Johan Eminga van Loo* te Wanswert cum soc. Roordaburg aan *Gerrolt van Camminga* en *Catharina Victoria van Sternse*.

In het *Stamboek*, geslacht *van Loo*, 2e fragment, komt in de

2e (5e) gen. voor *Jan* of *Jan Eminga van Loo*, gehuwd met *Catharina Alefsd. van Aggama*. Volgens de aantekening no. 12 was de moeder van *Catharina* eene *Eminga*, en zou daarom haar man den naam van *Eminga* bij zijn familienaam hebben aangenomen. Zij zal dan eene dochter zijn geweest van *Tryn* of *Catharina van Eminga*, gehuwd met *Alef Pieters van Aggama*. Zie geslacht *Eminga*, 7e gen. b no. 3. Deze *Catharina van Eminga* was eene zuster van *Albert Sybrant van Eminga*, en de vrouw van *Jan Eminga van Loo* was dan eene zustersdochter van dezen.

Gerrolt of *Geraert van Cammingha*, gehuwd met *Catharina Victoria Sjuksd. van Sternse*, komt in het Stamboek voor in het geslacht *Cammingha-Eminga*, 8e gen. no. 6.

Zij hadden o. a. een zoon *Sjuk van Cammingha*, 13 Juni 1719 zonder kinderen overleden. Zie ald. 9e gen. no. 1.

Volgens het Proclamatieboek werd Roordaburg 10 Sept. 1720 door Johannes Reinalda, als curator over den geabandonneerden boedel van *Sjuk van Camminga* verkocht aan Jhr. *Tiberius P. van Eminga*. Daarbij werden o. a. verkocht »een aenpart swanejacht en alle vordere privilegien en gerechtigheden daer toe en aen behoorende,» terwijl er verder wordt gezegd: »en sal den kooper genieten soodanige regt en pretensie als de vercooper in syn qualiteit op de gestoelte in de kerk tot Franeker als mede op een aenpart Leen mach wesen geschapen.»

Deze *Tiberius Pepinus van Eminga* behoorde blijkens het Stamboek ook tot de familie der vroegere eigenaren. Hij was een zoon van *Sicke van Eminga* en *Frouck Tjepcke-Eesckesd. Poppema Gerbranda van Aylva*, welke *Sicke* wederom een zoon was van *Syds van Eminga* (broeder van *Albert Sybrant van Eminga*) en *Riem Galesd. van Galama*. Zie geslacht *Eminga*, 7e gen. b no. 1, 8e gen. en 9e gen.

Blijkens het Proclamatieboek verkocht Jhr. *Tiberius Pepinus van Eminga* den 21 Oct. 1721 Roordaburg aan *Dominicus Hamerster* en *Maria Agneta Huber*. Daarbij wordt ook weër melding gemaakt van »een aanpart swanejagt en alle vordere privilegien en gerechtigheden daar toe en aan behoorende,» doch over het leen wordt niet speciaal gesproken.

Dominicus Hamerster schijnt evenwel door dezen koop aan het stemrecht te zijn gekomen.

In eene overeenkomst tusschen collatoren, zonder dagteekening, doch welke moet zijn aangegaan tusschen 22 Oct. 1731 en 14 Maart

1737, komen Dominicus Hamerster en Maria Agnes Huber dan ook voor als eigenaren van Roordaburg. Zie boven bl. 28 volg.

Blijkens het Proclamatieboek verkochten Mr. H. U. Hamerster en U. H. Huber, als gelastigden van *Dominicus Hamerster*, den 20 Maart 1767 aan *Dirk en Leuweke IJpes*, scheepstimmerlieden op Zevenhuizen, »seeker heerlyk en voortreffelyk hornleger Roordaburgt genaamt met deszelfs hovinge boomen cum annexis en soodanigen aandeel van de swaane jagt als tot de Plaats is behoorende zullende de coopers wyders meede genieten soodanigen regt en practentie als de heer verkoper op een aanpart leen mag wezen geschapen alles in dier voegen als 't selve aan de heer verkoper door de heer Tiberius Pepinus van Eminga tot Goutum verkogt en die hetselve ontvangen heeft gelyk wylen den heer S. van Camminga heeft toebehoort."

Bij gelegenheid van dien verkoop werd door Dr. Salverda, namens *Baatje Wiltjes*, wed. wijlen *Hessel Heeris* en *Fedde Heeris*, niaar verzocht ratiōe vicinitatis; en door Dr. Schultz namens U. H. Huber, als vader en voorstander over zijn zoon *Johannes Lambartus Huber*, en de heer *Johannes Macbius* ratiōe sanguinis.

Ulrich Herman Huber, de vader van Johannes Lambartus Huber, was een zoon van Ulrich Joan Huber, broeder van Maria Agnes Huber, de echtgenoot van Dominicus Hamerster, *Stamboek, Huber*, 5e gen. no. 2, 3, 6e gen., 7e gen. a no. 4.

Johannes Mebius was een zoon van A. M. Mebius en Wemelia Wielinga, die vroeger gehuwd was geweest met Ulrich Joan Huber. *Stamboek, Huber*, 5e gen. no. 3 en dl. II, bl. 274, aantek. 21.

Dr. Nauta, nomine de proclamanten, verklaarde te acquiesceeren in de niaarneming van diegene der retrahenten, die volgens rechten zou worden geadmitteerd.

Dr. Salverda verklaarde te desisteeren van de niaarneming, mogende lijden dat de geregts adjudicatie op de mederetrahenten werd gedeceerneerd, hetwelk bij Dr. Schultz nomine de retrahenten werd geaccepteerd.

Roordaburg werd dus toen eigendom van *Johannes Lambartus Huber* en *Johannes Macbius*. Het huis schijnt destijds reeds niet meer te hebben bestaan, daar het »hornleger" werd verkocht.

Niettegenstaande dezen verkoop van Roordaburg met het recht van zwanenjacht en aandeel aan het leen, heeft later toch de familie Hamerster stemrecht uitgeoefend, maar dit is daaruit te verklaren, dat Georgius Huber, die als eigenaar van Dekama- of Starringahuis

aandeel in het stemrecht had, dit aandeel, afgescheiden van den eigendom van dat huis, in Maart 1737 had geschonken aan Dominicus Hamerster en Maria Agneta Huber. De familie Hamerster heeft dus nu stemrecht krachtens de schenking, terwijl de familie Huber het stemrecht, dat ze door die schenking had verloren, terug erlangde door dezen aankoop van Roordaburg. 't Is mij niet duidelijk, hoe 't met Joh. Maebius is gegaan; misschien is over het stemrecht tusschen Maebius en Huber in der tijd eene overeenkomst getroffen. Zie ook boven bl. 30 volg., 38 volg.

Blijkens het Proclamatieboek verkocht Dr. *Johannes Maebius* in Dec. 1767 Roordaburg weër aan *Claas Annis* te Cubaard en *Jan Jansen* onder de jurisdictie van Franeker. Bij die gelegenheid wordt wel melding gemaakt van de zwanenjacht, maar niet van 't leen.

Hoe 't te verklaren is, dat *Johannes Maebius* alleen, en niet *Huber* hier als verkooper voorkomt, weet ik niet.

Bij gelegenheid van dien verkoop verzocht Dr. Nauta nomine *Johannes Ennema* ratione sanguinis het niaar van de helft van het hornleger Roordaburg c. annex. De bloedverwantschap van *Johannes Ennema* meen ik daaruit te moeten verklaren, dat *Johannes Mebius* gehuwd was geweest met *Hiltje Ennema*. *Stamboek*, t. a. pl., aant. 21. Dr. *Schultz* verzocht voor *Dirk Fontein* niaar ratione vicinitatis. *Hilarius* nomine de proclamanten verklaarde te acquiesceeren in vorenstaande niaarverzoeken, mogende wel lijden, dat 's gerechts adjudicatie op een der retrahenten, welke daartoe naast gerechtigd werd bevonden, werd gedecerneerd. Aan 't slot wordt gezegd: »Fiat adjudicatio in forma op *D. Fonteyn*».

Later zijn mij geen verkooping van Roordaburg voorgekomen.

Tegenwoordig staat op de plek, waar vroeger Roordaburg heeft gestaan, aan de Franeker-Leeuwarder trekvaart, het tichelwerk van den heer *D. Fontein Az.*

Bijlage F.

DEKAMA- of STARRINGAHUIS aan de Breedeplaats.

In de akte van 14 Maart 1540 komt onder de collatoren van Sjaardemaleen voor *Jarich van Dekama*. Zie boven bl. 10. Hij zal naar alle waarschijnlijkheid *Dekamahuis* hebben bewoond.

Dit huis stond aan de zuidzijde der Breedeplaats, zooals blijkt 1. uit den platten grond bij Scholanus, 2. uit eene plaats in het Proclamatieboek van 12 April 1644, waar Johannes Cocceius, theol. doctor en professor en echtgenoot consent en inwijzing verzoeken op een »huysinge, Loodse, erff ende achterland, met de hovinge ofte ledige plaatse ter zyden gelegen aen de stads plaatse, hebbende *Dekema huysinge ende hovinge ten oosten ende zuyden, d' gemeene straet ten westen ende de stads plaatse ten noorden.*”

Blijkens stukken in het archief van Franeker, nos. 544, 548, 626, 705, waren in 1607 en volgende jaren *Jarich van Ockinga* en zijne echtgenoot *Hylek van Ockinga* eigenaren van Dekamahuis.

Zij komen voor in het *Stamboek*, geslacht *Ockinga*, 9e gen. c no. 2. *Jarich van Ockinga* was een zoon van *Lolle van Ockinga* en *Rints Tietesd. van Cammingha*, 8e gen.; deze *Lolle* was wederom een zoon van *Here van Ockinga* en *Anna Jarichsd. van Dekama*, 7e gen. B no. 3, welke laatste eene dochter was van *Jarich van Dekama*, die in de akte van 14 Maart 1540 voorkomt, *Stamboek*, geslacht *Dekama*, 5e gen. no. 5, 6e gen. c no. 2.

Volgens no. 705 van het *Register van het archief van Franeker* heeft *Jarich van Ockinga* Dekamahuis in 1618 verkocht aan *Ge-deputeerde Staten*. Daarvan komt evenwel in de Proclamatieboeken niets voor. Verg. Mr. W. B. S. Boeles, *Frieslands Hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker*, Leeuw. 1878, I, bl. 375.

In het Provinciaal archief vindt men het volgende, dat hierop betrekking schijnt te hebben:

»12 Augs. 1619. De heeren Aysma en Runnia door Ged. gecommiteerd om een huis te koopen te Franeker tot een Collegie voor de studenten.”

»29 Sept. 1619. Approbatie op de koop.”

Uit het Journaal van Gedep. Staten blijkt, dat dit was de koopbrief van *Ockingahuis* te Franeker, en zooals uit no. 917 van het *Register van het archief van Franeker* blijkt, was *Ockingahuis* hetzelfde als *Dekamahuis*; het werd waarschijnlijk naar den toenmaligen eigenaar-verkooper *Jarich van Ockinga* aldus genoemd.

De aanhaling in 't Journaal luidt: »Maandag 18 Martij 1622 voor noen. Is my (den Secretaris van de Staten) de coopbrieff van Ockingahuis tot Franeker van den Borgemr. Wybe Jacobs behandigt, ende is deselve by my weder overgelevert aan den heere Atsma (Pres. van Gedep. Staten) omme aan den Secrets. van den Rekenkamer behandigt te worden.”

In welke relatie hier de burgemeester Wybe Jacobs voorkomt, is niet recht duidelijk.

Gedeputeerde Staten zijn niet lang eigenaren van Dekamahuis geweest, hoezeer in 't archief niets is gevonden betreffende een verkoop; maar uit de Proclamatieboeken blijkt, dat althans in 't begin van 1630 het toebehoorde aan Jonkheer *Gysbert van Bronckhorst heer van de Schoot*, die het alzoo van de Staten tusschen 1619 en 1630 moet hebben gekocht.

Deze verkocht in het voorjaar van 1630 het huis aan *Bartholt Tjaerda van Starckenborgh*.

»Barthold Tyarda van Starckenborgh Ritmeester en Commandeur binnen Arnhem versoekt bode consent en Inwisinge ouer d' koop van een huys, houinge, schuyre cum annexis, staende en gelegen binnen Franeker, aen stadts plaetse, hebbende d' Lynbaen ten oosten, dr. metius ten syden, en met Jan Jaques Gerbyn ten westen, by hem in cope becomen van Juncker Brunchorst heere van Schoot, met alsulcke lasten en praeceminentien als d Coopbrieff daeraff vermeldet.”

Dat dit Dekamahuis was blijkt voldoende uit de vermelding van de lijnbaan als naastleger ten oosten.

Bij die gelegenheid werd ratiōe sanguinis niaar verzocht door »Juffrou *Jel van Dekama*, met consent van Joncker *Goslick van Hiddema*, haer man, immers metten seluen in deesen gesterect”; door Juffrouw *Catharina van Dekama*, weduwe van Joncker *Bota van Groustins*; en door *Anna van Espelbach*, als moei van den

heer van de Schoot. Nadat Catharina van Dekama, Anna van Espelbach en de kooper hadden verklaard te desisteeren, werd het niaar van Jel van Dekama toegewezen en werd deze dus eigenares van het huis.

»Den 19 martii 1630 Is de nyaerversoecker *Hiddema* consent in forma gepasseert.»

Gysbert van Bronchorst heer van de Schoot, was een zoon van *Lambert van Bronchorst* en *Lucia van Espelbach*; deze *Lucia van Espelbach* was eene dochter van *Georg van Espelbach* en *Tryn Sickesd. van Dekama*. — *Anna van Espelbach* was de zuster van *Lucia*, en dus eene moei van *Gysbert van Bronchorst*, die door zijne grootmoeder van moeders zijde aan het geslacht *Dekama* verwant was. Zie *Stamboek*, geslacht *Aebinga van Hijum en Hallum*, aantek. 21 en *Dekama*, 6e gen. b no. 1.

Catharina van Dekama, gehuwd met *Botte Foppes van Grovestins*, komt aldaar voor in het geslacht *Dekama*, 7e gen. no. 5, en *Jel van Dekama*, gehuwd met *Goslick Andrieses van Hiddema*, aldaar 8e gen. no. 1.

In een stuk in het *Register van het archief van Franeker* van 1645, no. 917, komt Juffrouw *Juliana van Decama*, weduwe *Goslic van Hiddema*, voor als eigenares van *Dekama*-, vroeger *Oekingahuis* genoemd, aan de Breedeplaats.

Zij verkocht het in 1658 aan Dr. *Henricus Schotanus a Starringa*.

»Juffr. *Marya Cloppenburg* maior annis synde sampt juffr. *Anna* ende *Susanna Cloppenburg* veniam aetatis by desen Houe becomen hebbende begeren boode ende consent etc. als naestlegers ten zuyden van seeckere huysinge hovinge cum annexis, in cope becomen by de Heere *Schotanus Staringa* van Juffr. *Dekema* . . . staende en gelegen alhier aen de stadts plaets tegenwoordigh by de heer *Joachim Frencelius* bewoont hebbende ten westen domine *Haye Joannes Walckens* ende den Linbaen ten oosten.» 12 November 1658.

Ds. Hayo Johannes Walckens, hier als naastleger ten westen genoemd, had den 6 September 1650 het huis van prof. Johannes Cocceius gekocht.

Tegen het verzoek van de Juffrouwen *Cloppenburg* protesteerde de kooper Dr. *Schotanus a Starringa*, terwijl tegelijk niaar ratione sanguinis werd verzocht door Jhr. *Menno Eminga* te Goutum, aan wien het werd toegewezen, zoodat hij nu eigenaar werd.

Minne van Eminga en *Jel van Dekama* waren volle neef en nicht. *Minne* was een zoon van *Frans van Eminga* en *Bauck van*

Eminga, zie geslacht *Eminga*, 6e gen. no. 1, 7e gen. a no. 1, terwijl *Jel* eene dochter was van *Sytze van Dekama* en *Agh Hessel*. *van Eminga*, zie *Dekama*, 7e gen. no. 2, 8e gen. no. 1, en *Eminga*, 6e gen. no. 2. *Frans van Eminga* en *Agh van Eminga* waren broeder en zuster, kinderen van *Hessel van Eminga* en *Wick Fransd. van Hermana*, zie geslacht *Eminga*, 6e gen. en 5e gen. no. 3.

Twee jaar later, in 1660, verkocht Jhr. *Menno van Eminga* het huis aan Dr. *Henricus Schotanus a Starringa*. Den 28 September 1660 verzocht deze inwijzing op den koop van »seekere heerlycke groote Blau-deckte huysinge met de huysinge oft keucken daer achter, genaemt d' spycker, mitsgaders de plaets en hovinge daer achter en den vryen uytganck nae d' hofstraete (tegenwoordig de Kerkstraat) aen het diept, van welken wtganck ende put achter voorz. huysinge de Pastor H. Walckens het mede gebruyck heeft cum annexis staende ende gelegen aen de Breede plaets tegenover het kerckhoff, by de Heere Coper selfs bewoont, die daer aen heeft negen jaeren huysinge jaerlycx voor de somma van 100 ggl., hebbende de lynbaen ten oosten, de erfgen. van w. Professor Cloppenburgh ten zuyden en Dno Hayo Walckens ten westen . . . in cope becomen van Jr. *Menno van Eminga*."

Op den platten grond bij Schotanus, 1664, vindt men dan ook als eigenaar en bewoner van Dekamahuis den heer Dr. *H. S. van Sterringa*, en van dezen heeft het waarschijnlijk later ook den naam van *Starringahuis* gekregen. Zie ook boven bl. 27 en 29, noot 4.

Na zijn overlijden is 't huis gekomen aan Dr. *Albartus Schotanus van Starringa*, Raad ordinaris in den Hove van Friesland. Uit een proclamatie van een perceel, naastleger ten oosten, blijkt dat deze in April 1689 eigenaar was.

Deze en *Hilarius Petri* in qualt. et cum soc., ieder voor de helft, verkochten in December 1693 het huis aan prof. *Ulricus Huber*. 't Wordt in het Proclamatieboek omschreven als »seekere Adelycke groot blauwpande huysinge versien met een groot voorhuys, een groote opkamer ende kelderskamer ende twee groote kelders vier bovenkamers, met twee groote keuckens ende een waschhuys met een staande fornuis twee putten ende een back met looden pompen een plaats met secreet, ende een hovinge daar achter, sampt twee uitgangen soo in de lynbaensteegeh, als in de hofstraet . . . aen de stadts plaets, hebbende de heer Raedt Ordris mede vercooper selfs ten oosten, dnus Regnerus Reen ten westen, ende de

heere kooper ten zuiden ende westen , voorts de stadts plaats ten noorden.”

Ds. Regnerus Reen , naastleger ten westen , had zijn huis in Februari 1671 gekocht van Susanna Cloppenburg , wed. Croll. Haar wijlen man Dr. J. Croll had het in April 1665 gekocht van Ds. Hayo Walekes , die ons reeds als westelijke naastleger is voorgelaten.

De heer kooper ten zuiden en westen , Ulrich Huber , had in Oct. 1672 een huis gekocht in de hofstraat (de tegenwoordige Kerkstraat), welk huis aldus wordt omschreven : »seeckere heerlicke huysinge , plaats thuin ende hoff cum annexis staende ende gelegen in de hofstraat , hebbende de Heere Sterringa hovinge ten oosten , 't selvige ende Baucke Jans mr. metselaers huysinge ten noorden , de huysinge van de Praedicant Dronryp ten zuiden , en de gemeene straat ten westen in cope becomen van de Professor Joannes Wubben.” Zoo doende was de kooper , Ulrich Huber ten zuiden en westen naastleger van het door hem in 1693 gekochte Dekamahuis of Starringahuis.

Aan den eigendom van dit huis ontleende prof. Ulr. Huber het stemrecht. De bewering van mijn vader in eene aantekening op no. 1555 van het *Register van het archief van Franeker* , dat *Starringahuizing* zoude zijn het tegenwoordige *logement de Doelen* , en niet zou behooren tot de oude adellijke huizen , is onjuist. Zie ook boven bl. 27, noot 5. Gelijk uit eene overeenkomst uit 't begin der vorige eeuw blijkt , was *Starringahuis* hetzelfde als *Dekamahuis* , en zooals reeds is opgemerkt , heeft het dien naam hoogst waarschijnlijk te danken aan den eigenaar en bewoner Dr. *Henricus Schotanus a Starringa*. Wel heeft ook *Ulrich Huber* een huis aan de oostzijde der Breedeplaats in eigendom gehad , misschien hetzelfde als het tegenwoordige *logement* , maar dit was niet *Starringahuis* en had geen aandeel in het stemrecht. Hij kocht dat huis den 16 Sept. 1670 van prof. *Jochim Frencelius* , die het 21 Dec. 1660 had gekocht van *Johannes Rutgers* , welke laatste het den 20 April 1649 in eigendom bekomen had.

Ook is de bewering van mijn vader t. a. pl. , dat de Hubers en misschien ook de Hamersters hun recht aan het bezit van *Starringahuis* zouden hebben ontleend , onjuist. De Hubers ontleenen dit aan de naasting van Roordaburg , de Hamersters aan de schenking van 1737. Zie Bijlage E bl. 62.

Ulrich Huber overleed den 8 November 1694. Zie G. de Wal , *de claris Frisiae Ictis* , Leov. 1825 , p. 261. Zijne weduwe *Ju-*

dith van der Ley kocht in Februari 1700 van *Albertus Schotanus a Sterringa* een huis ten oosten van Dekamahuis, dat haar man in 1693 had gekocht. De omschrijving is »seekere huisinge, bestaende in een voorhuis en kamer cum annexis . . . staende en gelegen . . . op de dyck op de hoeck van de lynbaen, hebbende de huisinge van de vrouw proclamante ten zuiden en westen, de lynbaen ten oosten en de gemeene straet ten noorden.»

Wanneer men den platten grond bij Schotanus raadpleegt, schijnt het wel, dat Dekamahuis bestond uit het tegenwoordige gemeentehuis van Franekeradeel en het ten westen daar naast gelegen huis, en die huizen dragen ook uiterlijk wel de kenteekens, dat zij vroeger vereenigd zijn geweest. Naar ik meen, heeft prof. *Ulrich Huber* Dekamahuis in zijn geheel in den toenmaligen toestand in eigendom gehad, en evenzoo zal 't zijn geweest met zijn zoon *Georgius Huber*, die in eene overeenkomst van collatoren (tusschen 22 October 1731 en 14 Maart 1737) voorkomt als eigenaar van Dekama- of Starringahuis. Zie boven bl. 29. Later evenwel schijnt het in tweeën te zijn gescheiden; immers in 't midden der vorige eeuw vindt men twee, naar 't schijnt, kapitale huizen, waarvan het eene aan *Abraham Christiaan Huber*, het andere aan *Dominicus Hamerster* behoorde. De eerste was een zoon van *Herman Huber* en *Elisabeth de Hertoghe*, terwijl *Herman* een zoon was van prof. *Ulrich Huber* uit zijn eerste huwelijk met *Agneta Althuisen*; de andere was getrouwd met *Maria Agnes Huber*, eene dochter van *Herman Huber* en *Elisabeth de Hertoghe*, en alzoo eene zuster van *Abraham Christiaan*. Verg. E. L. Vriemoet, *Athenarum Frisiacarum libri duo*, Leovard. 1758, p. 461 sq. *Stamboek, Huber*, 3e gen. no. 6, 4e gen. B no. 2. 5e gen. no. 2, 4.

Abraham Christiaan Huber verkocht in Juni 1758 zijn huis aan Dr. *Petrus Wielinga*. Het wordt vermeld als eene »heerlyke huisinge en hovinge cum annexis staande en gelegen aan de stads plaats, voorsien met verscheydene deftige en heerlyke kaamers, woonkelder met veele commoditeiten soo van tin als andere kasten, vuirnoisen voorsien, daarneffens een deftige bier wyn en provisiekelders onder de geheele huysinge loopende, sampt put, bak, secreet, en verdere commoditeiten, verders een magnifique hovinge met beste vrugt en andere boomen beplant en een nieuw gemaakt mandeelig staketting, mitsgaders een uitgang in de Lynbaansteeg, hebbende tot naestlegers het meede verkogte kleyn huisje by Jantje Symons bewoond en in koop by Hans Jetsis bekoomen ten oosten, de lyn-

baansteeg ten westen en zuiden (?) en de Hr. Raadsh. D. Hamerster nomine lib. mitsgaders de gemeene straat en breede plaats ten noorden."

Ten aanzien van het hier genoemde klein huisje vindt men in het Proclamatieboek op Sept. 1758 het volgende, dat *Hans Jetzis* en *IJtje Jans* van *Abraham Christiaan Huber* koopen een »huisje cum annexis staande en geleegen op de Dykstraat . . . op de hoek van de Lynbaansteeg, teegenswoordig by Jantje Symons als teegenswoordige Huurdersse bewoond hebbende deese huysinge een uitgang in de Lynbaansteeg . . . hebbende tot naastlegers de Lynbaansteeg ten oosten, de huyzinge van den Heer verkooper ten westen en zuyden, mitgaders de gemeene straat ten noorden."

Het in 1758 verkochte huis moet hetzelfde zijn, dat de weduwe van prof. Ulrich Huber in Februari 1700 had aangekocht.

Dr. *Petrus Wielinga* verkocht in September 1767 het huis weder aan de freules *Juliana Anna* en *Agatha Rintia van Goslinga* te Dongjum. De omschrijving luidt: »een groot blauwpande huysinge en groote hovinge staande en gelegen aan de breede plaats laast door de heer Professor E. de Lille bewoond geweest . . . hebbende tot naastlegers ten oosten het volgende perceel, ten westen de heer Professor P. Conradi, ten zuiden F. Lemkema en de gemeene straat ten noorden mitsgaders een kleyn huysje daar naast by Bart Johannes als huyrder bewoond . . . hebbende de lynbaansteeg ten oosten, voorig perceel ten westen en zuyden en de gemene straat ten noorden."

Hoe 't met dat klein huisje gelegen is, is mij niet recht duidelijk. Immers Dr. Petrus Wielinga had dat in 1758 niet mede gekocht, het was toen verkocht aan Hans Jetzis en IJtje Jans, en 't is mij niet gebleken, dat Wielinga 't later van dezen zou hebben gekocht.

Juliana van Goslinga verkocht in April 1776 het huis met het ten oosten daarvan gelegen klein huis aan prof. *Everwinus Wassenbergh* en *Maria Ratelband*. De omschrijving luidt: »een groot blauwpand dwarshuysinge en groote hovinge staande en gelegen . . aan de breede Plaats . . . hebbende een put en reegenwatersbak mandeelig met het huys van de heer Professor P. Conradi, gelyk mede het staketting in de thuyen en geregtigt met een vrye uytgang in de lynbaansteeg, hebbende het volgende perceel ten oosten, de heer Profestor P. Conradi ten westen, Hendrik Minnema cum soc. ten zuyden en de gemeene straat ten noorden mitsgaders nog een huysinge naast het voorig percheel . . . hebbende de lynbaansteeg ten oosten, 't voorig percheel ten westen en zuyden en de gemeene straat ten noorden tot naastlegers."

Bij die gelegenheid verzocht *Hendrik Minnema* ratione vicinitatis niaar, waarop de proclamant acquiesceerde. *Hendrik Minnema* werd dus eigenaar.

In December 1785 werd het door Adam Lentz en dr. Everwijn Drabbe, als curatoren over de nagelatene kinderen van *Hendrik Minnema* en *Lasia Ens* publiek verkocht. Het werd toen in huur gebruikt bij professor Theod. van Kooten. Als naastlegers worden genoemd de weduwe van prof. P. Conradi ten westen, een huis c. annex. der verkoopers ten zuiden, de lijnbaansteeg en een huis der verkoopers ten oosten, de stadsplaats ten noorden. Kooper werd 20 Jan. 1786 van dit en het naast gelegen huis ten oosten Jhr. *Lamoraal Johan Joachim Rengers*.

Deze verkocht het den 17 April 1817 aan *Eduard Marius van Beyma*, grietman van Franekeradeel te Zweins. Het werd toen bewoond door mijne grootmoeder mevr. Wed. L. H. Huguenin. Met het huis werd te gelijk verkocht het daar naast gelegen klein huisje, door Auke Wijtzes bewoond; alles staande aan de dijkstraat, belend ten oosten aan de lijnbaansteeg, ten zuiden aan de huizinge van Gjalt Wijtzes erven en Tjalling Ijpkes Serpstra, ten westen aan de huizing van Geertruida van der Wulp, huisvrouw van J. W. Webkink, ten noorden aan de straat.

Volgens opgave van Mr. C. Wijbenga schijnt het huis toen reeds dadelijk als grietenijhuis in gebruik te zijn genomen.

Het huis en hof met de daar naast staande kleine huizingen werd door *E. M. van Beyma* gelegateerd aan het *Grietenijbestuur van Franekeradeel*, en bij Kon. Besluit van 18 Juli 1826 werd aan dat Bestuur machtiging verleend tot aanvaarding van dat legaat.

Het andere huis, naastleger ten westen van het vorige, dat in 't midden der vorige eeuw toebehoorde aan *Dominicus Hamerster* en echtgenoot, werd door dezen in Juli 1764 verkocht aan *Petrus Conradi*, prof. theol. en zijne vrouw *Christina van der Valck*.

De omschrijving luidt: »een voortreffelyke huysinge en hovinge cum annexis staande en gelegen aan de breede plaats . . . hebbende tot naastlegers de heer Petrus Wielinga ten oosten, dns. Reen weed ten westen, F. Lemkema ten zuyden en de breede plaats ten noorden.”

Dat dit huis niet anders kan zijn dan de westelijke helft van Dekamahuis, blijkt uit de vermelding, dat de weduwe van ds. Reen naastleger ten westen was; immers, gelijk wij gezien hebben was ds. Regnerus Reen naastleger ten westen van het huis, dat Ulrich

Huber in 1693 kocht, en zijn auteur ds. Hayo Walckens eveneens naastleger ten westen van het huis van dr. Henricus Schotanus a Starringa, zijnde Dekama- of Starringahuis.

Na den dood der weduwe van prof. P. Conradi werd dit huis in Februari 1798 door de executeuren verkocht aan *Arent Mulder* en *Tjitske Hayes*, »hebbende L. J. J. Rengers ten oosten, Douwe Nota wed. ten westen, de stadsplaats ten noorden en F. Lemkema ten zuiden."

Douwe Nota wed. ten westen. Dit zal het huis moeten zijn, vroeger bewoond door ds. Reen. Dit huis werd door de familie in Sept. 1775 verkocht aan Dominicus Terpstra en Rense Halma. Dominicus Terpstra en zijn zwager Rimmert Halma verkochten het in Februari 1778 weder aan Claas Mulder en Bart Johannis. Dezen verkochten het in Juli 1787 aan de Directeuren der Burgersocieteit. In October 1788 werd het door Georgius Coopmans en Gerrit Sijtzes de Boer (directeuren der Burgersocieteit?) verkocht aan Coenraad Tuinema en Sijke de Graaf. De weduwe Tuinema verkocht het in Februari 1790 aan Dionisius Romar, en deze verkocht het weder in Juni 1796 aan Douwe Nota.

Arent Mulder schijnt koffijhuishouder te zijn geweest, en bewoonde van 1773—1797 Botniahuis tegenover het stadhuis. Zie Mr. A. Telting, *Botniahuis*, bl. 28.

Ook Douwe Nota, zijn buurman, was koffijhuishouder. Zie *Register van het archief van Franeker*, no. 1869.

Volgens mondelinge mededeeling van den heer J. H. Behrns is het huis in 1810 verkocht aan *J. W. Webkink*, wijnkooper en makelaar te Amsterdam, in 1818 aan *Ane Buwalda*, die het in 1827 verkocht aan *Jacob Haima van der Wal*; deze verkocht het in 1838 weër aan *Ane Buwalda*, die het in 1849 verkocht aan den heer *J. H. Behrns*. Tot 1849 was het koffijhuis.

Bijlage G.

BOTNIAHUIS aan de Breedeplaats, thans het Diakonie-weeshuis.

In de akte van 14 Maart 1540 komt onder de collatoren van Sjaardemaleen voor *Jarich van Botnia*, namens zijne moeder *Frouck*. Zie boven bl. 10.

Zijne ouders waren *Tjallingh van Botnia* en *Frouck Jarichsd. van Hottinga*. Zie *Stamboek*, geslacht *Botnia*, 5e gen. en 6e gen. no. 1.

Jarich van Botnia bewoonde Botniahuis aan de Breedeplaats. Zie Mr. A. Telting, *Botniahuis*, bl. 5.

Hij huwde met *Luts Jeppesd. van Stania*, bij wie hij vier kinderen had. 1. *Tjallingh van Botnia*, 2. *Swob van Botnia*, 3. *Margrieth van Botnia*, 4. *Luts van Botnia*. Zie geslacht *Botnia*, 7e gen. a.

Waarschijnlijk is Botniahuis eerst gekomen aan *Tjallingh van Botnia*. Want in het Proclamatieboek van Franeker 9 Febr. 1644 wordt consent gegeven op den koop van een huis tegenover de Valk, »hebbende wln. Jhr. *Tjallingh Bottinga successeuren* ten oosten."

De kinderen van *Tjallingh van Botnia* zijn allen jong gestorven. Zie geslacht *Botnia*, aantek. 13.

Later schijnt het huis te zijn gekomen aan zijne zuster *Luts*, die gehuwd was met *Douwe Peters van Walta*. Zie geslacht *Botnia*, 7e gen. a no. 4 en *Walta*, 5e gen. no. 3.

Dezen hadden een zoon *Peter van Walta*, gehuwd met *Frouck Lieuwesd. van Juckema* en eene dochter *Luts van Walta*, gehuwd met *Tjerck Goslicks van Herema*. Zie geslacht *Walta*, 6e gen.

Peter van Walta had eene dochter *Luts van Walta*, gehuwd met *Cornelis Francois van Aerssen*. Zie geslacht *Walta*, 7e gen. c no. 1.

Luts van Walta en *Tjerck Goslicks van Herema* hadden 5 kinderen. 1. *Catharina van Herema*, gehuwd met *Menne Pybes Houwerda van Meckema*. 2. *Goslick van Herema*. 3. *Jarich van Herema*. 4. *Douwe van Herema*. 5. *Luts van Herema*, gehuwd

met *Orck Orcks van Doyem*. Zie geslacht *Herema*, van *Tjum*, 6e gen. no. 3, 7e gen. d.

In Maart 1661 verkocht de familie Botniahuis aan *Idzardus van Gerroltsma cum uxore*.

In het Proclamatieboek vindt men: »*Idzardus van Gerroltsma c. ux. b. b. c. ende inwysinge op de coop van seeckere groote Leydecte dwars huisinge, schuire, plaats en hovinge, bomen ende plantagie cum annexis. staende ende gelegen aen de stadts plaats, tegenwoordigh by de Heer Professor Joachim Vrenselius bewoondt ende gebruickt in cope bekomen van Mevrouw Lucia van Walta gesterekt ende met consent van den Hooghgebooren Heer Cornelis van Aersen van Somelsdyck en Spyck cum soc.*»

Volgens eene kopij-koopakte, in het bezit van den heer H. Beekkerk, werd het huis verkocht met de stem van Sjaardemaleen en het recht van zwanenjacht, 29 Dec. 1660 door *Lucia van Walta*, echtgenoot van *Cornelis van Aerssen van Sommeldijk en Spijck* voor $\frac{1}{2}$; Jhr. *Jarich van Heerma* voor $\frac{3}{10}$, Jhr. *Minno Houwerda van Mekema*, als vader en voogd over *Jette Lucia van Mekema* in echte verwekt bij *Catharina van Heerma* voor $\frac{1}{10}$, en Jhr. *Douwe van Walta* als curator over Jhr. *Durck van Doeyum* voor $\frac{1}{10}$ aan *Idzardus van Gerroltsma* en zijne vrouw *Idtie van Baerdt*.

Het verdient opmerking, dat *Goslick* en *Douwe van Herema* hier niet voorkomen, en dat *Jarich van Heerma* niet voor $\frac{1}{10}$, maar voor $\frac{3}{10}$ eigenaar was. Ik weet dit niet op te helderen. — Volgens het Stamboek, geslacht *Meckema*, gen. 7, B, was *Catharina Tjercksd. van Herema* de tweede vrouw van *Menne Houwerda van Meckema*, bij wie hij slechts ééne dochter had, *Jets Lucia Houwerda van Meckema*. Ik vermoed, dat *Durck van Doeyum* zal moeten zijn *Orck van Doyem*; althans volgens het Stamboek, geslacht *Doyem*, hadden *Orck van Doyem* en *Luts Tjercksd. van Herema* wel een zoon, die *Orck*, maar niet een, die *Durck* heette.

In overeenstemming met de kopij-koopakte en het Proclamatieboek komt op den platten grond bij Schotanus (1664) als eigenaar en bewoner van Botniahuis voor de heer *I. van Gerroltsma*. Tijdens den verkoop werd het bewoond door prof. Joachim Frencelius (als huurder), die in 't laatst van 1660 een huis aan de overkant der Breedeplaats (waarschijnlijk het tegenwoordig logement de Doelen) had gekocht. In November bewoonde hij nog een ander huis ten zuiden der Breedeplaats, naar ik meen Dekamahuis. Zie Bijlage F bl. 65.

Idzardt Frans Pieters Gerroltsma had ééne dochter *Tethje Gerroltsma*, gehuwd met *Hobbe Baerd van Sminia*. Zie *Stamboek*, geslacht *Sminia*, 8e gen. no. 2 en aantek. 9. Zij erfde 't huis van hare ouders.

Blijkens het Proclamatieboek en eene kopij-koopakte verkocht *Hobbo Baardt van Sminia* in qualiteit het huis in Dec. 1693 aan dr. *Herman Alexander Roëll*, theol. professor, »met de stemme aan Sjaardema-leen, 't regt van de swane jacht pro quota, de gestoelten in de kerk.»

Roëll werd in Juni 1704 tot professor te Utrecht benoemd. Zie *Vriemoet*, *Athenae Frisiacae*, p. 665. *Boeles*, *Frieslands Hoogeschool*, II, 1, bl. 317.

Blijkens het Proclamatieboek verkocht *Roëll* in Jan. 1705 het huis aan Juffr. *Catharina Schelkens*, huisvrouw van en gesterkt door prof. *Johannes Lemonon*. Het wordt omschreven als: »seekere grote ende voortreffelyke dwars huysinge, schure, groote hovinge, tuyn en ledige plaetse . . . staande en gelegen . . . aan de westkant van de stads plaats . . . gerechtigd met de stemme aan Sjaardema praebende leen, 't recht van swane jacht pro quota enz. blyvende de gestoeltens in de kerk aan de verkopers.»

Lemonon was professor extraordinarius Linguae Gallicae en leermeester van Joan Willem Friso; hij overleed 16 Jan. 1716. Zie *Vriemoet*, p. 690 sq. *Boeles*, II, 1, bl. 329 volg.

Zijne weduwe verkocht, blijkens het Proclamatieboek, in Maart 1719 het huis aan prof. *Johan Ortwin Westenberg* en zijne echtgenoot *Anna Geertruid de Wit*. De omschrijving luidt: »seekere groote en voortreffelyke Huysinge, Schuire, Hovinge, Bomen en plantagie, put, back en ledige plaatsen . . . aan de stadts plaats staande, exempt de Ringhmuir tusschen deze en vroedsman Langwolts Huysinge, welke de stadt Franequer toebehoort . . . gerechtigd met eene stemme aan Sjaardema Leen 't Recht van Swane jagt pro quota . . . hebbende dese huysinge cum annexis de stadts plaats ten oosten d' weduwe en erven van w. Vroedsman Langwout en meer anderen ten westen martien n. ten zuiden en de stadts Ringmuir ten noorden.»

Den 16 Juli 1723 werd *Westenberg* tot juris professor benoemd te Leiden. Zie *Vriemoet*, p. 779. *Boeles*, II, 2, bl. 389. Blijkens het Proclamatieboek en de kopij-koopakte, in het bezit van den heer H. Beekkerk, verkocht hij in September 1723 het huis

aan *Wyer Willem Muys*, medicinae professor en zijne echtgenoot *Margarietha van Reuven*.

In eene overeenkomst tusschen collatoren zonder dagteekening, doch welke moet zijn aangegaan tusschen 22 Oct. 1731 en 14 Maart 1737, komen prof. Wyer Willem Muys en zijne echtgenoot mede voor »als Eygenaars van de huisinge by haar selv bewoondt." Zie boven bl. 29.

In eene overeenkomst van Maart 1735 komt professor Muys voor als eigenaar van »Gerroltsma-huis." Zie boven bl. 32. 't Schijnt dus dat Botniahuis ook genoemd werd *Gerroltsmahuis*, waarschiijnlijk naar den vroegeren eigenaar *Idzardt Frans-Pieters Gerroltsma*.

Prof. Muys is den 19 April 1744 overleden. Zie Vriemoet, p. 756. Boeles, II, 2, bl. 377. Na zijn dood is zijne weduwe in het bezit van het huis gebleven. Toen Vriemoet zijn werk uitgaf, 1758, waren er uit dit huwelijk drie kinders in leven, *Helena Muys*, »superstes apud matrem," *Henriette Wilhelmina Muys*, gehuwd met *N. Brookes* en *Jan Hendrik Willem Muys*, geneesheer te Rotterdam.

Na den dood der moeder schijnt het huis gekomen te zijn aan *Henriette Wilhelmina Muys* en haar echtgenoot *Joachim Wilhelmus Brookes* (niet *N. Brookes*, zooals Vriemoet opgeeft). Althans zij verkochten het huis, blijkens het Proclamatieboek, in Februari 1784 aan *Sipke Adama* en *Christina Osten*. Zie ook boven bl. 35.

Het is evenwel opmerkelijk, dat volgens een proces-verbaal van collatoren van 27 Februari 1781, op het Provinciaal archief, *I. W. Brookes* nom. uxor. voor $\frac{1}{16}$ en *Jan H. W. Muis*, destijds te Leiden woonachtig, mede voor $\frac{1}{16}$ stemde, en niet *Brookes* als eigenaar van Botniahuis voor $\frac{1}{8}$. De ongetrouwde zuster *Helena* was toen misschien reeds overleden.

Bij gelegenheid van den verkoop in Febr. 1784 vind ik geen melding gemaakt van de zwanenjacht en de gerechtigheid tot het leen; maar beide rechten zullen zonder twijfel mede zijn overgedragen. Dit is de laatste eigendomsovergang, die in de Proclamatieboeken voorkomt. *Sipke Adama* en *Christina Osten* zullen de ouders geweest zijn van de beide ongetrouwde dames *Adama*, na wier dood het huis is bestemd geworden tot Diakonie-weeshuis.

VERBETERINGEN.

Bl. 53	reg. 16	v. o. staat	562.	Moet zijn:	28.
» 54	» 12	» » »	565.	» »	31.
» 55	» 17	» » »	543.	» »	9.
» 56	» 11	v. b. »	553.	» »	19.
» 56	» 17	» » »	1561.	» »	1571.
» 56	» 11	v. o. »	558.	» »	24.

